

Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΤΟΥ ΚΟΜΗΤΟΣ ΚΑΒΟΥΡ

ΥΠΟ

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Β. ΠΑΤΣΕΛΗ

Ο Κάμηλος - Benso κόμης Καβούρ έγεννήθη εἰς Τουρίνον τῇ 10 Αὐγούστου 1810 (1), ἔθεσεν δῆμως τὰς βάσεις τῶν οἰκονομικῶν του ἀρχῶν εἰς τὴν Γενεύην ὅπου ἔμεινεν ἀπὸ τὸ 1829—1834 καὶ 1835, εἰς Παρισίους ὅπου ἐνισχύθη εἰς τὰς φιλελευθέρας αὐτοῦ ἀρχὰς καὶ ἐσχημάτισε τὴν πεποίησιν ὅτι «ὅ δράμαβιος τῆς δημοκρατίας ἦτο τὸ ἀναπόφευκτον μέλλον τῆς ἀνθρωπότητος» καὶ τέλος εἰς Λονδίνον ὅπου ἐθαύμασε τὴν γνησιότητα τοῦ φιλελευθέρου πολιτεύματος καὶ τὴν ἐμπορικήν, γεωργικὴν καὶ βιομηχανὴν ὁργάνωσιν τῆς χώρας. Ο Καβούρῳ ὥστε ἔθεσε τὰς βάσεις τῶν οἰκονομικῶν του ἀρχῶν ὑπὸ τὴν τριπλῆν ἐπίδρασιν τοῦ φιλελευθέρου καὶ προστατευτικοῦ πνεύματος τῆς Γενεύης, τῆς φιλελευθέρας γαλλικῆς σχολῆς ἀπὸ τοῦ J. B. Say μέχρι τοῦ Bastiat καὶ τέλος τῶν ἀξιομνησούντων παραδειγμάτων τῆς πρακτικῆς οἰκονομικῆς, τὰ δοποῖα ἔδωσεν ἡ Ἀγγλία διὰ τοῦ Κάνιγγ Huskisson καὶ R. Peel. Η Γενεύη μάλιστα δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἡ πρώτη πνευματικὴ πατρίς του, διότι δὲ Καβούρῳ ὅχι μόνον εἶναι Γενεύέζος ἐκ μητρός ἀνηκούσης εἰς προτεσταντικὴν οἰκογένειαν ἐκδιωχθεῖσαν ἐκ Γενεύης κατὰ τὴν ἀκύρωσιν τοῦ διατάγματος τῆς Νάντης, ὅλλα καὶ ἐκ τῶν ἐπιδράσεων ποὺ ὑφίσταται καὶ τῶν γνωριμῶν ποὺ κάμνει κατὰ τὰς συχνὰς διαμονῆς εἰς τὴν πόλιν αὐτῆν, ὅπου ἀπὸ αἰώνων συνεζητοῦντο ἐλευθέρως ὅλαι αἱ ἰδέαι ποὺ διεδίδοντο εἰς τὴν Εὐρώπην.

Εἰσελθόν τὸ 1820 εἰς τὴν Βασιλικὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Τουρίνου ἐξῆλθε ταύτης ἀξιωματικὸς τοῦ μηχανικοῦ καὶ ἐτοποθετήθη εἰς τὴν ἐν Τουρίνῳ διεύθυνσιν τοῦ μηχανικοῦ, ὅπόθεν τὸ 1830 μετετέθη εἰς Γένοναν.

Ἀπὸ τὰ πρῶτα του ἔτη ἀσχολεῖται μὲ πάθος μὲ τὰ ζητήματα τῆς Πολ. Οἰκον., συζητεῖ περὶ ἀγροτικῆς οἰκονομίας μὲ τὸν Lullin de Chateauvieux, κοινωνικὰ καὶ θρησκευτικὰ ζητήματα μὲ τοὺς κληρικοὺς Naville καὶ Mumier, ἐνῷ δὲ οἰρεὺς Fazy τὸν διδάσκει περὶ τῆς καταστάσεως τῶν ἐργατῶν τῆς Γενεύης. Ἀκολουθεῖ τὰ μαθήματα τῆς Πολ. Οἰκον. τοῦ καθηγητοῦ

(1) Ο Καβούρῳ ἀνῆκεν εἰς τὴν ἀρχαίαν οἰκογένειαν Benso, εὐπατριδῶν τοῦ Πεδεμονίου, ἣς κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα ἔλαβε τὸ ὄνομα «Καβούρ» ἐκ τῆς ἐκχωρηθείσης αὐτῇ ὑπὸ «Εμμανουὴλ τοῦ Γ'» διμονύμου κομητείας.

Cherbuliez (¹), σχολιάζει εἰς τὴν Ἐπιθετικὴν τοῦ Τουρινοῦ Ἐδιμβούργου τὰ οἰκονομικὰ ἀριθματικὰ τοῦ τραπεζίτου Odier ἢ τοῦ οἰκονομολόγου Rossi «τοῦ διαυγεστέρου πνεύματος τῆς Ἰταλίας».

Μίαν ἡμέραν εἰς τὴν Στρατιωτικὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Τουρινοῦ ὁ καθητής του τῶν μαθηματικῶν θαυμάζων τὰς προδόδους του, τὸν προτρέπει νὰ ἐπιδοθῇ εἰς αὐτά, διότι ἀσφαλῶς τοῦ λέγει, θὰ γίνη δνομαστὸς μαθηματικὸς ὅπως ὁ Lagrange.

— «Δὲν εἶναι πλέον καιρὸς διὰ μαθηματικά, ἀπαντᾷ ὁ Καβούρ. Πρέπει νὰ ἀσχοληθῶμεν μὲ τὴν Πολ. Οἰκον. Ὁ κόσμος προχωρεῖ. Ἐλπίζω νὰ ἴδω τὴν πατρίδα μου ὑπὸ τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα καὶ ἵσως μίαν ἡμέραν γίνων ὑπουργός» (²).

Τὸ 1831 ὅθεν ἔγκαταλείπει τὸ στρατιωτικὸν ἐπάγγελμα ἵνα γίνῃ γεωργὸς εἰς τὰ ἐν Λέσι τοῦ Βερτσέλλι πατρικὰ ἀγροκτήματά του. Πρὸς τοῦτο μεταβαίνει εἰς Γαλλίαν καὶ Ἀγγλίαν ὃπου σπουδάζει καὶ οἰκονομολογίαν μέχρι τοῦ 1835, ὅπότε ἐπανακάμψας εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἀνέλασθε τὴν διεύθυνσιν τῶν ἀνωτέρω ἀγροκτημάτων, ὃπου διέπρεψεν ὡς γεωπόνος, εἰσαγαγὼν πρῶτος τὴν χημικὴν λίπανσιν καὶ πᾶσαν ἄλλην μέθοδον καλλιεργείας, ἰδρύσας κυρίως καὶ ὀργανώσας τὸν Ἀγροτικὸν Συνεταιρισμὸν Λέσι καὶ τὸν Ἀρδευτικὸν Συνεταιρισμὸν Βερτσέλλι τῶν ὅποιων ἔχομάτισε πρόεδρος.

Ο Καβούρ ἔτρεφε τόσην ἀγάπην πρὸς τὴν γεωργίαν, ὥστε νὰ μὴ τὴν λησμονήσῃ καὶ ὅταν ἀκόμη εὑρίσκετο εἰς τὸ ζενίθ τῆς δράσεώς του διὰ τὴν δημιουργίαν τῆς Μεγάλης Ἰταλίας, ὅπότε εἶπε τὸ ίστορικόν :

«Οταν τερματίσω τὴν ἔνοτητα τῆς Ἰταλίας, ὅλη μου ἡ σκέψις θὰ » στραφῇ εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς Γεωργίας, ἐκ τῆς ὅποιας μόνον δύναται » κανεὶς νὰ περιμένῃ πλοῦτον καὶ πραγματικὴν ἐνδαιμονίαν» (³).

Διαμένων ἐν Γενεύῃ συνδέεται μὲ τὴν οἰκογένειαν de la Rue, ἐν μέλος τῆς ὅποιας διηγύθυνε σπουδαῖον τραπεζίκον ἴδρυμα. Χάρις εἰς τὴν γνωριμίαν αὐτὴν ὁ Καβούρ ἔξοικειοῦται μὲ τὰ Τραπεζικὰ ζητήματα καὶ τὰς διεθνεῖς συναλλαγάς (⁴).

Μελετῶν πατὰ τὴν ἐν Παρισίοις διαμονήν του, κατὰ τὸ 1835—1840—1843 ἐκ τῶν συναναστροφῶν του μὲ τοὺς ἄνδρας τῆς μοναρχίας τοῦ Ιουλίου, τὸν δοῦκα de Broglie καὶ τὴν κόμιησαν de Circourt, ἀποδοκιμάζει σὺν τῷ χρόνῳ τὴν εἰς τὴν Ιστορίαν τοῦ Πολιτισμοῦ τοῦ Guizot κυριαρχοῦσαν ἰδέαν ὅτι μία κοινωνία δὲν δύναται νὰ σχηματισθῇ παρὰ διὰ συμπλέγματος ἥθικῶν δυνάμεων ὀναπτυσσομένων ἀλληλοδιαδόχως.

(1) Diario inedito con note autobiografiche del conte di Cavour; pubblicato per cura di Domenico Berti (Ρώμη 1888) σελ. 151.

(2) Ἐπιστολαί: "Έκδοσις Chiala τόμ. V. σελ. XXII.

(3) Καβούρ: Memorie.

(4) Ο Ε. de la Rue κατέστη ἀργότερον ὁ σύμβουλος τοῦ "Υπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν, σταλεὶς εἰς Λονδίνον πρὸς διαπράγματευσιν τοῦ δανείου Χάμπρο καὶ εἴτα εἰς Παρισίον καὶ Chambéry πρὸς συγχώνευσιν τῶν Σιδηροδρόμων τῆς Σαβοΐας μὲ τὴν Ἐταιρείαν Bartholomy.

Η πολιτική ὅθεν ἀναγέννησις τῆς Ἰταλίας φαίνεται εἰς αὐτὸν ὡς ἡ ἀναπόφευκτος συνέπεια προηγούμενης οἰκονομικῆς τοιαύτης. Εἰς τὰ μαθήματα αὐτὰ τῶν οἰκονομολόγων προστίθεται βραδύτερον τὸ παράδειγμα τῶν μεταρρυθμίσεων καὶ τῶν ἐσωτερικῶν προόδων τῆς Ἀγγλίας κατὰ τὴν περίοδον ἡ δοπία διαρκεῖ ἀπὸ τοῦ Ὑπουργείου Κάννγγ μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Robert Peel. Κατὰ τὴν περίοδον αὐτήν, ὅχι μόνον ἐπισκέπτεται δύο φορᾶς τὴν Ἀγγλίαν (1835 καὶ 1843) ἀλλὰ καὶ μελετᾷ διαρκῶς τὰ κοινοβουλευτικὰ ἔγγραφα τὰ δοπία θεωρεῖ ὡς τὰ πραγματικὰ ἔγγειοίδια πρακτικῆς πολιτικῆς. Ὁδηγούμενος ὑπὸ τοῦ φίλου του Brockenden ἐπισκέπτεται τὰ ἐργοστάσια, τὰς ἀποθήκας καὶ τοὺς ὑπὸ κατασκευὴν σιδηροδρόμους.

«Εἰς τὸν Καβούρη, λέγει δὲ William de la Rue, ἡ ἐπιθυμία τοῦ παρατηρεῖν εἶναι ἀγώριστος ἀπὸ τὴν γνῶσιν τῆς λύσεως. Ἰσταται πρὸ μιᾶς μηχανῆς, ἔξετάζει ὅλας τὰς λεπτομερείας, ἐρωτᾷ καὶ διὰ τὸ μικρότερον ἐλατήριον ἀκόμη».

Τὸ 1834 κατάπληκτος ἀπὸ τὴν ἔκθεσιν ἐπὶ τῆς φορολογίας τῶν πτωχῶν, ποὺ συνέταξεν ἡ ἐπιφορτισθεῖσα νὰ μελετήσῃ τὰ ἀποτελέσματα τῶν poor law ἐπιτροπῆς, ἐπισκέπτεται τὰς κομητείας τοῦ Shrop., Stratford, Shrawsbury καὶ τὰ πνευματικὰ καὶ βιομηχανικὰ κέντρα τοῦ Nottingham, Kāmptorίς καὶ Λίβερπουλ⁽¹⁾.

Τὸ 1843 μεταβαίνει ἐκ νέου εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ὅπου ὁδηγούμενος ὑπὸ τοῦ Prévost, προξένου τῆς Ἐλβετικῆς Δημοκρατίας εἰς τὸ Λονδίνον, ἐπισκέπτεται τοὺς σιδηροδρόμους καὶ τὰ ἐργοστάσια.

Ἄπὸ τοῦ 1832 ἥδη δὲ Καβούρη προσπαθεῖ νὰ σχηματίσῃ προσωπικὴν γνώμην ἐπὶ τοῦ ζητήματος τοῦ ἐλευθέρου καὶ προστατευτικοῦ ἐμπορίου. Συλλέγει κάθε ἔγγραφον σχετικὸν μὲ τὸ ζήτημα ποὺ τὸν βασανίζει, τὴν ἔκθεσιν τοῦ κατ' ἐντολὴν τῆς Ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως ἐπισκεφθέντος τὰς δυτικὰς χώρας τῆς Εὐρώπης κ. Jacob, ὡς καὶ τὴν ἔκθεσιν τῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῶν corne-law ποὺ ὑπεβλήθη εἰς τὴν Βουλὴν τῶν Λόρδων. Εἰς μίαν ἐπιστολὴν τοῦ τῆς 23 Νοεμβρίου 1843 πρὸς τὸν Auguste de la Rive, ἀναγγέλει τὸν θρίαμβον τοῦ συνδέσμου (ligue), τὸν δοπίον «θεωρεῖ ὡς τὸ σπουδαιότερον γεγονός τοῦ XIX αἰῶνος διὰ τὸ μέλλον τῆς ἀνθρωπότητος».

«Τὴν ἡμέραν, προσθέτει, καθ' ἥν ἡ M. Βρεττανία θὰ παραδεχθῇ» ἐλευθέρως τὰς πρώτας ὄντας, ὡς καὶ τὰς τροφοδοτούσας τὴν χειρωνακτίαν» καὶ βιομηχανίαν, ἡ ὑπόθεσις τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἐμπορίου θὰ κερδηθῇ εἰς» ὅλον τὸν κόσμον. «Η ἀνθρωπότης θὰ βαδίζῃ πλέον μὲ μεγάλα βήματα» καὶ δὲν θὰ παρέλθῃ μία γενεὰ ποὺν αὖτη ὑπερπηδήσῃ τὰ ἐμπόδια, ἀνα» συναντῆ εἰς τὸν δρόμον τῆς καὶ τὰ δοπία φαίνονται ἀνυπέρβλητα»⁽²⁾.

(1) Εἰς τὴν Λίβερπουλ ἔγνωσθη μὲ τὸν Dr Key, ἀσχολούμενον ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν μὲ τὸ ζήτημα τοῦτο καὶ εἰς τὸν δοπίον δὲ Καβούρη ἔδειξε τὰς στατιστικὰς σημειώσεις, ποὺ εἴχε συλλέξει κατὰ τὴν περιοδείαν του εἰς τὰ ἀνωτέρω ἐμπορικὰ καὶ βιομηχανικὰ κέντρα.

(2) Επιστολαὶ ἔκδοσις, Chiala τόμ. X, ἐπιστολὴ MCCII.

Τὰς ἐντυπώσεις του αὐτὰς ἀνέπτυξεν εἰς ἀριθμον δημοσιευθὲν εἰς τὴν «Bibliothèque Universelle» τῆς Γενεύης (Ιαν. Φεβρ. 1845) ὅπου προβλέπει προσεχῆ συνεννόησιν Peel καὶ Wellington καὶ τὴν ἀναπόφευκτον πτῶσιν τοῦ ὑπουργείου τού γε μετὰ τὴν μεταρρύθμισιν αὐτῆν.

Τὸ 1836 διορισθεὶς μέλος τῆς ἐπιτροπῆς τῆς στατιστικῆς, συντάσσει τὸ 1840 ἔκθεσιν ἐπὶ τῆς ἡμικής καὶ πνευματικῆς καταστάσεως τοῦ ἔθνους. Ἡ ἔκθεσις αὕτη διὰ τῆς ταξινομήσεως τὴν δποίαν δίδει εἰς τόσον λεπτὸν ἵνα ζητήμα, τῆς ἀκριβείας μὲ τὴν δποίαν καθορίζει τὰ ὄρια εἰς τὰ δποία πρέπει νὰ σταματῶσιν αἱ ἔρευναι δπως δίδωσιν ὠρισμένα ἀποτελέσματα, θεωρεῖται ὡς τελεία εἰς τὸ εἰδός της.

Μέχρι τῆς ἐποκῆς ταύτης ὁ Καβούρη ἐπιδίδεται μᾶλλον εἰς ζητήματα σχετικὰ μὲ τὴν ἀγροτικὴν μᾶλλον ἢ τὴν πολιτικὴν οἰκονομίαν. Ὁ λόγος τῆς τακτικῆς ταύτης πρέπει νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὴν δυσκολίαν ποὺ συναντᾷ εἰς τὴν σύνιαξιν τῶν ἰδεῶν του, λόγῳ τῆς καθαρῶς μαθηματικῆς παιδείας τὴν δποίαν ἔλαβε :

— «Ἡ κεφαλὴ μου, γράφει εἶναι ἥκιστα ἐφευρετική. Εἰς μάτην προσ-» παθεῖ νὰ ἀναπτύξῃ ἐν ἐμοὶ τὸ τάλαντον τῆς φαντασίας..... Περιορίζομαι » ὅμεν εἰς ζητήματα καθαρῶν παρατηρήσεων, διὰ τὸν λόγον ὃτι ἡ φιλολο-» γική μου ἐκπαίδευσις ἤτο ἐξαιρετικῶς παρημελημένη ἀπὸ μερικῶν ἀπό-» ψεων. Ἐξ ὅλων τῶν ἡμικῶν ἐπιστημῶν μόνον τὴν Πολιτικὴν Οἰκονομίαν » ἐμελέτησα κατὰ βάθμος» (¹).

«Ἐξ ὅλων τῶν ἡμικῶν ἐπιστημῶν, ἔλεγεν ὁ Καβούρη, ἡ σπουδαιοτέρᾳ » καὶ τὴν δποίαν πρέπει νὰ διδάσκωμεν περισσότερον τῶν ἄλλων εἶναι ἡ » μελέτη τῆς Πολ. Οἰκονομίας, ἡ δποία ἀποβλέπει εἰς τὴν ἔρευναν τῶν νό-» μων τῶν κοινωνικῶν φαινομένων, καθορίζει τὰς αἰτίας, αἴτινες κανονί-» ζουν τὴν δημιουργίαν καὶ διανοιὴν τῶν ἀγαθῶν καὶ ἐπομένως τοὺς ὄρους » τῆς ὑπάρχεως τῶν διαφόρων κοινωνικῶν τάξεων» (²).

Εἰς τὸ ἴδιαίτερον του ὄργανον Risorgimento (³) ἔξετάζει ὅλα τὰ οἰκο-νομικὰ ζητήματα, πρὸς τὰ δποία αἰσθάνεται ἴδιαιτέραν κλίσιν, ὅλα τὰ προ-βλήματα ποὺ ἐγείρουσιν αἱ Ἐπαναστάσεις τοῦ 1848, ἥτοι συναλλαγῆς, δα-νείων, ἀναγκαστικῆς κυκλοφορίας, ἐθνικῶν ἐργαστηρίων, δικαιώματος εἰς ἐργασίαν, ὅλα ἀναπτύσσονται εἰς τὴν ἐφημερίδα του μὲ μίαν ἀπαράμιλλον σαφήνειαν.

Ο Καβούρη κατέθεσε τὸν κάλαμον τοῦ δημοσιογράφου μόνον ὅταν ἀνέλαβε τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Γεωργίας καὶ τὸ Ἐμπορίον (11 Οκτ. 1850) δπότε μετεπήδησεν ἐκ τοῦ πεδίου τῆς θεωρίας εἰς τὸ τῆς ἐφαρμογῆς καὶ πρακτικῆς.

(1) Ἐπιστολαί : ἔκδοσις Chiala, ἐπιστολαὶ XII καὶ XXI.

(2) Πρόλογος εἰς τὰ μαθήματα Πολ. Οἰκον. τοῦ Ferrara.

(3) Ἐφημερί ; ἔκδοθείσα ἀπὸ τῆς 15 Δεκ. 1847, τὸ πρῶτον ἀριθμὸν τῆς δποίας ἀναφέρεται εἰς τὴν «ἐπίδρασιν τῶν μεταρρυθμίσεων ἐπὶ τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως τῆς Ἱταλίας».

‘Ο Καβούρη θεωρεῖ τὴν Πολιτ. Οἰκον. ἐπιστήμην τῆς διοίας αἱ βάσεις ἔχουν τεθῆ δριστικῶς καὶ τῆς διοίας ἔχουν καθορισθῆ ἀρκετὰ αἱ κυριώτεραι ἐφαρμογαὶ· τοῖς τὴν σύγχρονον οἰκονομικὴν δργάνωσιν. ‘Η Πολιτ. Οἰκονομία θεωρεῖται, κατ’ αὐτὸν, ὡς μία θεωρία καθαρᾶς οἰκονομίας μὲ βεβαίας καὶ γενικάς ἀληθείας καὶ θεωρία τέχνης ἐπιδεκτικῆς ἀμέσων πρακτικῶν ἐφαρμογῶν. Θεωρεῖ τὴν ἀντίδρασιν κατὰ τῆς ἀγγλικῆς σχολῆς τοῦ Ρικάρδο καὶ τοῦ Μάλθου ὃς ἔνα μνησιγενὲς κύνημα. Αἱ θεωρίαι τῶν ἀντιφρονούντων, λέγει, δὲν ἥδυνήθησαν νὰ ἐπιζήσουν τῶν περιστάσεων ποὺ τὰς προσυκάλεσαν. ‘Η σχολὴ τοῦ Σιμονδί, λέγει, «ἄντι νὰ ἰδρύσῃ μίαν νέαν ἐπιστήμην ἐπὶ εὐδυτέρων καὶ ὑψηλοτέρων βάσεων μόλις κατώρθωσε νὰ ἀνακοινώσῃ τίμια αἰσθήματα εἰς βιαίας ἐπιδείξεις ποὺ δὲν ἀντέχουν εἰς αὐστηρὰν ἀνάλυσιν».

Αἱ ἀρχαὶ αὗται, προσθήτει ὁ Καβούρη, εἶναι ἀπαραίτητα σιοιχεῖα ὅλων τῶν κοινωνικῶν προβλημάτων, «δὲν εἶναι ὅμως οὔτε τὰ μόνα, οὔτε τὰ σπουδαιότερα» διότι, «διὸ πλούτος, δὲν εἶνε ὁ μόνος σκοπός, τὸν διοῖον ἡ ἀνθρωπότης ἡνιωμένη εἰς κοινωνίαν ἐπιδιώκει ἀποκλειστικῶς, δὲν εἶνε τὸ μόνον ἔλατήριον τῶν ἐθνῶν, ἡ δὲ ἐπιμυμά τῆς ἀποκτήσεώς του δὲν ἀποτελεῖ τὸν μόνον σκοπὸν τῶν κυβερνήσεων».

‘Ο ἀνθρωπος, λέγει ὁ Καβούρη, συνεκδότησε κοινωνίαν διὰ τὴν ἴκανοποίησιν τῶν ὑλικῶν του ἀναγκῶν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἡθικῶν καὶ πνευματικῶν του δυνάμεων.

‘Η Πολ. Οἰκον. ὅθεν μὴ νομίσῃ ὅτι δύναται νὰ ἔξασκήσῃ τὴν ἀπό-» λυτον κυριαρχίαν ἐπὶ τοῦ κόσμου. ‘Οφείλει νὰ καταλάβῃ τὴν δευτέραν » θέσιν, νὰ εἶνε τρόπον τινα ἡ δευτερότοκος ἀδελφὴ τῶν ἐπιστημῶν καὶ » τεχνῶν, αἱ διοῖαι καθορίζουν τοὺς νόμους τῆς γνώσεως καὶ τῆς ἡθικῆς » ἀναπτύξεως τῶν ἐθνῶν».

«Καυχῶμαι ὅθεν, λέγει ὁ Καβούρη, διότι δὲν παραδέχομαι τὰς θεωρίας τῆς Σχολῆς τοῦ Μάνσεστερ ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἔξωτερηκὴν πολιτικήν, » διότι ἡ Σχολὴ αὕτη θέτει τὰ ἡθικὰ συμφέροντα τῶν πρατῶν μετὰ τὰ » ὑλικὰ τοιαῦτα»⁽¹⁾.

‘Εὰν ὅμως δὲν ἀνήκει εἰς τὴν Πολ. Οἰκον. «νὰ καθορίσῃ δριστικῶς τὰς κινήσεις τοῦ πολιτικοῦ κόσμου», ἐὰν δὲν διατείνεται αὐτῇ νὰ παίξῃ τὸν ρόλον τοῦ διδηγοῦ τῆς ιστορίας, ἐκ τῶν ἀρχῶν τῆς ὅμως πηγαῖσον πρακτικαὶ συνέπειαὶ ἡ ἐφαρμογὴ τῶν διοίων εὑρίσκεται εἰς πλήρη ἀρμονίαν μὲ τοὺς νόμους τῶν ἄλλων κοινωνικῶν ἐπιστημῶν.

Διὰ τῆς συγχρόνου μελέτης τῶν ἔργων τοῦ Royer Collard, τοῦ Guizot καὶ τῶν κλασικῶν οἰκονομολόγων, ὁ Καβούρη ἐσχημάτισε ἀτομικὴν γνώμην τῆς ἐποκῆς του, ἡ διοία φαίνεται εἰς αὐτὸν ὃς ἔνα σύνολον «ἀβαρῶν δυνάμεων» στενῶς ἡνιωμένων, αἱ διοῖαι δὲν εἶναι παρὰ ἡ δρᾶσις τῶν ἡθικῶν καὶ οἰκονομικῶν ἵδεων, τὸ ἐπίπεδον τῶν διοίων ἀνέρχεται διὰ μέσου

(1) Λόγοι Τόμ. VII σελ. 675.

τῶν αἰώνων. Μόλις σχηματισθῇ μία πολιτικὴ κατάστασις πραγμάτων, ἡ οἰκονομικὴ σύστασις τῆς κοινωνίας τείνει νὰ ἔλθῃ εἰς ἀρμονίαν μὲ τὴν κατάστασιν αὐτὴν καὶ τάναπαλιν μία οἰαδήποτε μεταβολὴ τῶν οἰκονομικῶν ὅρων προκαλεῖ ἀνάλογον πολιτικὴν μεταβολὴν.

Σημειώσωμεν πράγματι δι τὰ οἰκονομικὰ φαινόμενα προσκολλῶνται ἥμικαὶ συνέπειαι, αἱ δόποιαι μεταβάλλουν τὴν φύσιν τῶν κυβερνήσεων, ὅπως καὶ αἱ τελευταῖαι αὗται ἐπιδρῶσιν ἐπὶ τῶν ὅρων τῆς παραγωγῆς τοῦ πλούτου.

“Ολαι αἱ ἐπαναστάσεις τοῦ XIX αἰῶνος προηῆθον ἐκ τῆς ἀνυιμέσεως ποὺ ὑπάρχει μεταξὺ τῆς ἥμικης καὶ οἰκονομικῆς τάξεως.

«Ἡ ἐποχὴ τῶν συνωμοσιῶν, λέγει ὁ Καβούρ, παρηλθεν. Ἡ χειραφέ-
» τησις τῶν λαῶν δὲν δύναται νὰ προελθῇ οὔτε ἐκ μιᾶς συνωμοσίας, οὔτε
» ἀπροσδοκήτως. Ἡ χειραφέτησις αὕτη εἶνε ἡ ἀναπόφευκτος συνέπεια τῶν
» προόδων τοῦ χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς ἐπεκτάσεως τῶν φώτων.
» Αἱ ὑλικαὶ δυνάμεις τὰς δόποιας διαθέτουν αἱ κυβερνήσεις εἶναι ἀνίκανοι νὰ
» συγκρατήσουν ὑπὸ τὸν ζυγὸν τὰ κατακτηθέντα κράτη, ὅταν σημάνει ἡ
» ὥρα τῆς ἐλευθερίας. Αἱ δυνάμεις αὗται θὰ ὑποχωρήσουν πρὸ τῆς ἐπιδρά-
» σεως τῶν ἥμικῶν τοιούτων, αἴτινες σὺν τῷ χρόνῳ αὐξάνουν, καὶ αἴτινες
» θὰ φέρουν εἰς τὴν Εὐρώπην, τῇ ἀριστούσῃ τῆς θείας προνοίᾳς πολιτικὴν
» ζύμωσιν, ἐκ τῆς δόποιας ἡ Πολωνία καὶ ἡ Ἰταλία θὰ διφεληθοῦν περισσό-
» τερον ἀπὸ κάθε ἄλλην χώραν»⁽¹⁾.

Πρέπει δῆθεν διευκολύνοντες τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πλούτου νὰ προετοιμάσωμεν τὴν ἐκκόλαψιν τῶν ἥμικῶν δυνάμεων τοῦ Πεδεμοντίου καὶ τῆς Ἰταλίας.

«Ο Καβούρ ὤστε, ὁ δόποιος τὸ 1848, ἔγραφεν δι τὸ «ἡ Κυβέρνησις δὲν
» ἀγαπᾷ τὴν βιομηχανίαν, διότι διαβλέπει εἰς αὐτὴν ἓνα στήριγμα τοῦ φιλε-
» λευθερισμοῦ καὶ αἰσθάνεται δι' αὐτὴν ἀπέχθειαν ποὺ δὲν δύναται νὰ
» νικήσῃ⁽²⁾, θὰ κηρύξῃ διλγόν πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του διὰ Plombières:

— «Εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀκολουθήσωμεν εἰς τὸ ἔξωτεροικὸν μίαν ἐθνι-
» κὴν καὶ ἵταλικὴν πολιτικὴν, ἐὰν ἡ πολιτικὴ αὕτη δὲν εἶναι εἰς τὸ ἐσω-
» τεροικὸν φιλελευθέρα καὶ μεταρρυθμιστικὴ»⁽³⁾, ὑποννοῦν διὰ τῶν τελευ-
» ταίων τούτων λέξεων τὰς οἰκονομικὰς μεταρρυθμίσεις.

Κατὰ τὸν Καβούρ ὅθεν «ἡ πολιτικὴ ἐπανάστασις ἐνὸς Κράτους εἶναι
» ἀχώριστος ἀπὸ τὴν οἰκονομικὴν τοιαύτην. «Ἐνας λαός.... ποὺ προοδεύει
» εἰς τὸν πολιτισμὸν πρέπει καὶ ἀνάγκην νὰ προοδεύσῃ καὶ εἰς δύναμιν
» καὶ ὑλικὸν πλούτον. Οἱ δοἱ ἀμφοτέρων τούτων τῶν προόδων εἶναι οἱ
» αὐτοὶ.... Ὁπου δὲν ὑπάρχει ἐθνικὸν αἴσθημα οὐδέποτε θὰ ὑπάρχῃ ἰσχυρὰ
βιομηχανία»⁽⁴⁾.

(1) Ἐπιστολαὶ εἰς Chiala τόμ. I σελ. 550

(2) Ἐπιστολαὶ εἰς Chiala τόμ. I σελ. 339

(3) Δόγμα 19 Ἰανουαρίου 1858.

(4) Ἐπιστολαὶ: Ἐκδοσις Chiala ἐπιστολὴ ἀρ. 183.

Ἡ καλλιτέρα πολιτικὴ τοῦ Πεδεμοντίου, εἰς ἣν κατάστασιν εὑρίσκεται τοῦτο τὸ 1851, εἶνε ἡ παλινόρθωσις τῶν οἰκονομικῶν του. Πρόπει ἐν πρώτοις νὰ τεθῇ τέρμα εἰς τὴν κατάστασιν εἰς τὴν ὅποιαν εὑρίσκεται τὸ Δημόσιον Ταμείον, λόγῳ τῶν γεγονότων τοῦ 1848 καὶ 1849 καὶ εἴτα νὰ ἐπιδιωχθῇ τὸ Ἰσοζύγιον τοῦ προϋπολογισμοῦ, τὸ ὅποῖον θὰ ἐπιτευχθῇ μόνον διὰ τῆς ἀναπτυξεως τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων τοῦ ἔθνους. Τελωνειακὴ ὅθεν μεταρρύθμισις, ἰδρυσις πιστωτικῶν ἰδρυμάτων καὶ μεγάλα δημόσια ἔργα, εἶναι τὰ ἀπαραίτητα ἐφόδια, ποὺ θὰ ἐπιτρέψουν εἰς τὸ Κράτος νὰ ἀναλάβῃ τὰ βάρη τῶν φόρων καὶ νέων δανείων (¹).

«Διοικητικὴ μεταρρύθμισις καὶ ὁργάνωσις τῆς πίστεως, ἰδού, γράφει, » δ Καβούρ, αἱ βίσεις ἐπὶ τῶν ὅποιων στηρίζεται τὸ σχέδιον τῶν ἑνεργῶν μου» (²).

1. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΟΥ ΠΕΔΕΜΟΝΤΙΟΥ ΤΟ 1852

Πρὸ τοῦ 1852 ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις τοῦ Πεδεμοντίου δὲν ἦτο καὶ πολὺ ἀνθητικά. Τὸ δηλικὸν χρέος του ἀνήρχετο εἰς 63.00.000 φρ. δὲ προϋπολογισμός του εἰς 83.000.000. Ἡ Ἐπανάστασις τοῦ 1848 ἦξε ἄλλου τὸ κατέλαβεν ἔξι ἀπροόπτου.

Πρὸς ἀντιμετώπισιν μᾶς τοιαύτης καταστάσεως ἴναγκάζετο νὰ καταφεύγῃ εἰς διάφορα δάνεια. Κατὰ Μάρτιον οὕτω τοῦ 1848 συνῆψε δάνειον τὸ ὅποῖον ἀπέδωκε περὶ τὰ 21.315.000 φρ. Ἔτερον ἀναγκαστικὸν ἐπιβλήθην κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ ἵδιου ἔτους ἔφερε περὶ τὰ 48.736.000 φρ. ἐνῷ ταῦτοχρόνως ἡ Τραπέζη τῆς Γενούης ἴναγκάζετο νὰ δανείσῃ εἰς αὐτὸν περὶ τὰ 20.000.000, ἐκηρύσσετο δὲ συγχρόνως καὶ ἡ ἀναγκαστικὴ κυκλοφορία. Κατὰ Ἰούνιον καὶ Ὁκτώβρ. τοῦ ἐπομένου ἔτους 1849, ὁ οἶκος Rothschild ἐδάνειζε περὶ τὰ 48.736.000 φρ. εἰς τὰ ὅποια πρόπει τὰ προσθέσωμεν 4.868.000 φρ. εἰς τίτλους ἀνήκοντας εἰς τὸ δημόσιον θησαυροφυλάκιον καὶ προερχομένους ἐκ προικοδοτήσεως τῆς βασιλίσσης Marie—Christine, ἕνα ἔσωτερον δάνειον 15.000.000 φρ. καὶ μίαν ἔκδοσιν εἰς Γραμμάτια τοῦ Δημοσίου Ταμείου 13.000.000 (³).

* * *

Πρὸς οἰκονομικὴν ἀνόρθωσιν τοῦ Πεδεμοντίου, δ Καβούρ ἥρχισεν ἀπὸ τὴν ἀναδιοργάνωσιν τοῦ τελωνειακοῦ συστήματος.

Εἰς μίαν μελέτην δημοσιευθεῖσαν τὸ 1845, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἔξι ἐτασιές τῆς ἀγγλικῆς νομού θεσίας ἐπὶ τοῦ ἐμπορίου

(1) Λόγος 11 Ιανουαρίου 1853.

(2) Επιστολαῖς. Ἐκδοσις Chiala ἐπιστολὴ ἀρ. 183.

(3) Ἔξι δὲν τῶν ἀνωτέρω δανείων ἔκεινο ποὺ παρουσιάζει ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον εἶνε τὸ ἀναγκαστικὸν δάνειον ἐν συνδυασμῷ μὲ τὴν ἀναγκαστικὴν κυκλοφορίαν τῶν γραμματίων τῆς Τραπέζης τῆς Γενούης.

Τὸ σύστημα τοῦ δανείου τούτου συνίσταται εἰς τὸ δι τοῦ εἰς ὀρισμένον κεφάλαιον ὑπελόγιζον ὀρισμένην πρόσοδον, ἐπὶ ἐνδεσμένης τῆς ὅποιας τὸ Κράτος ἐπέ-

τῶν σιτηρῶν», ἔξετάζων καὶ παρακολουθῶν βῆμα πρὸς βῆμα τὴν μάχην μεταξὺ τῶν διπαδῶν τοῦ ἐλευθέρου ἐμπορίου καὶ τοῦ προστατευτικοῦ συστήματος, προλέγει τὴν προσεχή νίκην τοῦ Cobden καὶ τῆς Σχολῆς τοῦ Μάνσεστερ, θεωρῶν «τὴν κίνησιν διὰ τὴν κατάργησιν τῶν τελειωνειακῶν» δασμῶν ἐπὶ τῶν σιτηρῶν, ώς ἐν τῶν σπουδαιοτέρων γεγονότων διὰ τὸ μέλλον τοῦ XIX αἰώνος». Αἱ ἰδέαι ὅμεν τοῦ Καβούρα καθωρίσθησαν δριστικῶς ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Cobden.

Κατὰ τὰ ἔτη ἀπίνα περιβάλλουν τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1848, ὁ Καβούρας ἐρευνᾷ τοὺς ὄρους ὑπὸ τοὺς ὅποιους θὰ ἦτο δυνατὴ ἡ μεταβολὴ τοῦ τελωνειακοῦ συστήματος τοῦ Πεδεμοντίου.¹ Απὸ τοῦ 1848 παρατηρεῖ ἥδη ὅτι ἡ γεωργία ενδίσκεται εἰς ἀνθηρὰν κατάστασιν ἀκολουθοῦσαι τελειοποιούμενας μεθόδους. Τὸ Πεδεμόντιον εὑρίσκεται εἰς καλλιτέρους τῆς Ἀγγλίας δρους εἰς ὅλας τὰς βιομηχανίας διότι τὰ ἡμερομίσθια εἶναι χαμηλότερα⁽¹⁾. Οἱ δροὶ οἵτοι δφείλονται κυρίως εἰς τὰς ὀλίγας φιλελευθέρους τάσεις τῶν ὑπουργῶν τοῦ ἀπολυταρχικοῦ καθεστῶτος, οἱ δόποιοι ἀπὸ τοῦ 1835 ἥδη χάρις εἰς τὸν κόμητα Gallina ἥλαττωσαν ἀπὸ 6 εἰς 3 φρ. τὰ εἰσαγωγήκα τέλη ἐπὶ τῶν σιτηρῶν διὰ ἔηρας. Τὸ 1847 ὁ κόμης Revel προέβη εἰς ἀνάλογον μεταρρύθμισιν ἐλαττώσας τὰ τελωνειακὰ τέλη τῶν διὰ θαλάσσης εἰσαγομένων σιτηρῶν κατὰ 50 φρ.

Ἡ μεταρρύθμισις ὅμεν τοῦ τελωνειακοῦ συστήματος ἦτο ἐπιβεβλημένη. Ἡ μεταρρύθμισις ὅμως αὕτη ἐπρεπε νὰ γίνῃ μὲ μεγίστην προσοχήν,

βαλλε τὴν πληρωμὴν τίτλου προσόδου ἀντεράς τῶν αὐτῶν τίτλων οἵτινες διεπραγματεύοντο εἰς τὸ Χρηματιστήριον. Ἡ σχέδιος ἀφ' ἐτέρου μεταξὺ τοῦ κεφαλαίου καὶ τῆς προσόδου ὑπελογίζετο εἰς τρόπον ὥστε νὰ στηρίξῃ ἀναλογίαν μέχρι κεφαλαίου 100.000 φρ. Ἡ ἀναλογία ὅμως αὕτη ὑπῆρχε πράγματι μόνον ὃς πρὸς τὰ κεφάλαια ποὺ ὑπερέβαινον τὸ ποσόν τοῦτο, διότι κεφάλαιον ἐπὶ παραδείγματι 300.000 φρ. δὲν δίδει τριπλασίαν πρόσοδον κεφαλαίου 100.000 φρ.

Ἡ ἀκίνητος ἴδιωτησία ὕφειλε νὰ καταβάλῃ :

1] 2 φρ	ἐπὶ κεφαλαίου μεταξὺ	10	καὶ	20.000	φρ.
1 φρ	>	>	>	20.001	>
1 1] 20 φρ	>	>	>	50.001	>
2 φρ	>	>	>	ἄνω τῶν	100.000 φρ.

Ἡ ἀγοραστικὴ ἀξία τῶν ἀκινήτων ὑπολογίζετο ἀφαιρούμενων τῶν χρεῶν. (Δόγος τῆς 28 Ὁκτωβρίου 1848).

(1) 'Ο Καβούρας συνδυάζων τὰν «σιδηροῦν νόμον» τῶν μισθῶν μὲ τὴν θεωρίαν τοῦ κεφαλαίου τῶν μισθῶν προσδιορίζει τὸ «επιτόκιον τῶν μισθῶν» μὲ τὸν δῆκον τῶν κεφαλαίων τῶν προωρισμένων διὰ τὴν πληρωμὴν τῶν μισθῶν ἦτοι μὲ τὴν ποσότητα τῶν προϊόντων πρώτης ἀνάγκης τὰ δόποια τὸ ἔθνος προορίζει διὰ τὴν χρῆσιν τῶν ἐργατικῶν τάξεων, παραβαλλομένων μὲ τὸν ἀριθμὸν τῶν χειρῶν ποὺ ζητοῦν ἐργασίαν.

«Οτινὲς ἐλαττώνετε, λέγει ὁ Καβούρας, τὴν τιμὴν τῶν πρὸς συντηρήσιν οὐδὲ σιῶν, αὐξάνετε τὴν πληθώραν. Θά ὑπάρχῃ ὥστε τότε μεγαλειτέρα ποσότης προωρισμένη διὰ τὴν πληρωμὴν τῶν ἐργατῶν, ἐάν δὲ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐργατῶν παύσῃ αὐξανόμενος, οἱ μισθοὶ κατ' ἀνάγκην θὰ ὑψωθοῦν» (Λόγος τοῦ πόλιος V σελ. 79, λόγος τῆς 28 Ὁκτωβρίου 1848 καὶ 23 Ἀπριλίου 1851).

ἴσως μάλιστα μὲ μεγαλειτέραν ἡ μία πολιτικὴ τοιαύτη διότι «τὰ ἴδιωτικὰ» συμφέροντά, κατὰ τὸν Καβούρ, εἶναι πολλλάκις περισσότερον ἵσχυρογνώμονα τῶν πολιτικῶν τοιούτων». (¹). Προτιμῷ διότεν ὅπως προχωρήσῃ εἰς τὴν ὁδὸν αὐτὴν ὅχι διὰ νόμου μέλλοντος νὰ μεταβάλῃ τὴν ἐν ἴσχυει νομοθεσίαν, ἀλλὰ διὰ συνθηκῶν τὰς διότις θὰ συνάψῃ μὲ διάφορα Κράτη τῆς Εὐρώπης, δὲ νόμος νὰ ἐπακολουθήσῃ ὅπως ἐπικυρώσῃ τετελεσμένον γεγονός. Ἡ μέθοδος αὕτη εἶναι ἔξ ἄλλου, κατὰ τὸν Καβούρ, καὶ εὔκολωτέρα. Μία συνθήκη πράγματι ὑπογεγραμμένη παρὰ τῶν πληρεξουσίων τοῦ Πεδεμοντίου, δύναται νὰ ἐπικυρωθῇ εὔκολωτέρον παρὰ τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ «Ἐθνους δι」 ἐνὸς ἐσωτερικοῦ νόμου. Διὰ κράτος μικρὸν πράγματι, ὅπως τὸ Πεδεμόντιον, ἡ μὴ ἐπικύρωσις μᾶς τοιαύτης συνθήκης θὰ ἔχαρακτηρίζετο ὡς ἔλλειψις φιλοφροσύνης πρὸς τὸ ἔτερον συμβαλλόμενον Κράτος. Δὲν ἔπαυσε μάλιστα ὁ Καβούρ εἰς τὴν σχετικὴν εἰσήγησίν του νὰ ὑπενθυμίζῃ πάντοτε τὴν πτῶσιν τῆς μοναρχίας τοῦ Ἰουλίου ἐν Γαλλίᾳ εἰς τὴν μὴ ἐπικύρωσιν παρὰ τῆς Γαλλικῆς Βουλῆς τῆς μετὰ τῆς Ἀγγλίας συνθήκης τῆς σχετικῆς μὲ τὸ δικαίωμα τῆς ἐπιθεωρήσεως.

Εἰς τὴν ὁδὸν ὅμιως αὐτὴν ἔπειτε νὰ προχωρήσῃ μετὰ μεγίστης συνέσεως, ἵνα ἡ νέα μεταρρύθμισις ἐπιφέρῃ τὴν μεταβολὴν καὶ ὅχι τὴν ἀναστάτωσιν τοῦ οἰκονομικοῦ καθεστῶτος. Ἐπρεπεν διότεν ὅπως τὰ προστατευτικὰ τέλη καταργηθοῦν βαθμαίως καὶ ὅχι ἀποτόμως. Ἡ κυβέρνησις ὥφειλε νὰ λάβῃ ὅπ' ὅψιν τῆς τὰ γεγονότα μακροῦ προστατευτικοῦ συστήματος, νὰ ἐλαττώσῃ δὲ τὰ τέλη κατὰ τρόπον ὥστε νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τὴν βιομηχανίαν τὴν βελτίωσιν καὶ ὅχι τὴν χειροτέρευσιν τοῦ βίου (²).

Ἄναλαμβάνων διότεν ὁ Καβούρ τὸ «Ὑπουργεῖον τοῦ Ἐμπορίου καὶ τῆς Γεωργίας (19 Ἀπριλίου 1851)» ἡχισσεν ἀμέσως διαπραγματεύσεις μὲ διάφορα Κράτη. Ἡ Ἀγγλία καὶ αἱ Ἡν. Πολ. είχον ἥδη καταργήσῃ τὰ διαφορικὰ τέλη ὡς πρὸς τὰ περισσότερα Κράτη. Ἡ συνεννόησις διότεν μετ' αὐτῶν ἦτο εὔκολος καθὼς καὶ μετὰ τῆς Ἐλβετίας καὶ Δανίας αὕτινες προσεχώρουν εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ ἐλευθέρου ἐμπορίου. Ποίιν διμος τακτικὴν νὰ ἀκολουθήσῃ ἔναντι τῶν Κρατῶν τὰ διόποια ὅπως ἡ Γαλλία, ἥκολονθέρουν προστατευτικὴν πολιτικήν; Ἀπὸ ποτα Κράτη, ἀφ' ἔτερου νὰ ἀρχίσῃ τὰς διαπραγματεύσεις; Ὡς πρὸς τὸ τελευταῖον τοῦτο ζήτημα, ὁ Καβούρ ὑπελόγιζεν ὅτι θὰ ἦτο φρόνιμον νὰ ἀρχίσῃ ἀπὸ τὰ Κράτη, τὰ διόποια διὰ πολιτικοὺς λόγους ἡ «λόγῳ» ἐσφαλμένων ἀντιλήψεων ὡς πρὸς τὰ οἰκονομικὰ ζητήματα δὲν θὰ ἥσαν «διατεθειμένα νὰ συγκατατεθοῦν εἰς τὴν διοσκερῆ κατάργησιν τῶν διαφορικῶν δασμῶν δόσον ἀφορᾷ τὸ ναυτικὸν τῆς Σαρδηνίας, ἀλλὰ θὰ συγκατετείθεντο εἰς ἄλλα ἀντισταθμίσματα (³).

Σκοπὸς διότεν τῶν διαπραγματεύσεων δὲν ἦτο ἡ ἀπλῆ ἀμοιβαιότης, ἀλλὰ νὰ δυνηθῇ τὸ Πεδεμόντιον διὰ τῆς ἔξαλείψεως τῶν διαφορικῶν δα-

(1) Λόγος Τόμ. Γ σελ. 21.

(2) Λόγος τῆς 4 Ἀπριλίου 1850.

(3) Λόγος 11 Ἀπριλίου 1850.

σμῶν, τὰ δποῖα ἐκράτει ὡς ὅπλον, νὰ ἀποκτήσῃ ἀντισταθμίσματα ἵκανε
ώστε νὰ δυνηθῇ νὰ αὐξήσῃ τὸ ἔξαγωγικόν του ἐμπόριον.

Ο συνδυασμὸς οὗτος ἵκανοποίει καὶ τοὺς παραγωγὸὺς καὶ τοὺς κα-
ταναλωτάς. Τοὺς μὲν διὰ τοῦ ἀνοίγματος νέων λιμένων, τοὺς δὲ διὰ τῆς
ἡλαττώσεως τῶν πρὸς συντήρησιν ούσιων.

³Ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω βάσεων ἥρχισεν ὅμεν διαπραγματεύσεις μὲ τὰ
διάφορα Κράτη.

Διὰ τῆς μετὰ τῆς Ἀγγλίας συνθήκης οἱ Ἰταλικοὶ οἶνοι καὶ τὰ μάρ-
μαρα τῆς Ligurie πληρῶνουν ἑλαφροτάτους δασμούς, τὰ δὲ ἔλαια ἀπαλλάσ-
σονται τελείως. Εἰς ἀντάλλαγμα τοῦ ὅρου τοῦ μᾶλλον εὖνοουμένου Κρά-
τους, ἡ Ἀγγγία παρέχει διὰ δέκα ἔτη εἰς τὸ Πεδεμόνιον τὴν κατάργησιν
τῶν διαφορικῶν δασμῶν καὶ τὴν ἰσότητα τῶν σημαιῶν ὡς πρὸς τὸ ἄμεσον
καὶ ἔμμεσον ἐμπόριον. Διὰ τῆς συνθήκης ταύτης τὸ τελωνειακὸν καθεστώς
ἀπέκτα σταθερότητα, ἥμις τὸ καθίστα ἀνεξάρτητον τῶν πολιτικῶν μεταβο-
λῶν. Δυνάμεθα μάλιστα νὰ εἴπωμεν ὅτι ἡ Γένουα ὀφείλει ἐν μέρει εἰς τὴν
συνθήκην αὐτὴν τὴν ἐμπορικήν της ἀνάδειξιν καταστᾶσα μετὰ τοῦ Λιβόν-
νου ὑποκατίστημα τῶν docks τοῦ Λονδίνου καὶ τῆς Λίβερπουλ, καὶ ἀπὸ
τὴν δποίαν τὰ ἀγγλικὰ πλοῖα ἐφόρτων τὸν φωσσικὸν σῖτον κατὰ τὸν Σε-
πτεμβριον, ἀντὶ νὰ τὸν παραλαμβάνουν ἐξ Ὁδησοῦ.

Τὴν συνθήκην αὐτὴν ἡκολούθησεν ἑτέρα μετὰ τοῦ Βελγίου (24 Ια-
νουαρ. 1851) καὶ τῆς Ἐλβετίας. Τὸ Βέλγιον παρεχώρησε τὴν ἰσότητα τῶν
σημαιῶν μόνον ὡς πρὸς τὸ ἄμεσον ἐμπόριον, ἀρνηθὲν αὐτὴν διὰ τὸ ἔμμε-
σον ὅπως εἴχε πράξῃ μετὰ τῆς Ἀγγλίας καὶ Ἡν. Πολιτειῶν. Ἡ Ἐλβετία
ἡλάττωσε τοὺς τελωνειακὸν δασμούς μόνον εἰς ὁρισμένην ποσότητα οἵνων
ἀποστελλομένων ἐκ τῆς Σαβοΐας εἰς τὴν Γένουαν.

⁴Η μετὰ τῆς Γαλλίας συνθήκη ὑπεργάφη τῇ 5 Νοεμβρίου 1850. Ἡ
Γαλλία ἡλάττωσε κατὰ 3 φρ. ἐπὶ 100 τὸν δασμὸν τῆς δρύζης τῆς δποίας ἡ
ἐτησία παραγωγὴ ἀνήρχετο εἰς 80.000 ἑκατόλ. καὶ 5 φρ. ἐπὶ τῶν ἔηρῶν
καιρῶν τῶν δποίων ἡ ἔξαγωγὴ ἀνήρχετο εἰς 20.000 ἑκατοντάλιτρα (¹).

Μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τῶν συνθηκῶν ὑπελείπετο ἡ ψήφισις νόμου διὰ
τοῦ δποίου τὸ νέον δασμολόγιον θὰ ἡδύνατο νὰ ἐφαρμοσθῇ διὰ τὰς Δυνά-
μεις ἐκείνας εἰς τὰς μετὰ τῶν δποίων συνθήκας δὲν ἀνγεφέροντο οἱ διαφο-
ρικοὶ δασμοί.

Κατέθεσεν ὅμεν δ Καβοὺρ νομοσχέδιον, ὅπερ τροποποιηθὲν ἀργότε-
ρον θὰ ἐφηρμοζέτο εἰς διάκλητον τὴν Ἰταλίαν.

Διὰ τοῦ νόμου τούτου οἱ εἰσαγωγικοὶ δασμοὶ διετηροῦντο περὶ τὰ
15—20 ο/ο, θὰ ἡλαττοῦντο δὲ ἐκ νέου εὐθὺς ὡς αἱ περιστάσεις τὸ ἐπέτεο-
πον, ὅπως συνέβη τὸ 1853—1854.

(1) Τὸ Πεδεμόνιον δὲν κατέχει τὰς προσπαθείας του, νὰ ἐλα-
τώσῃ τὸν δασμὸν τοῦ ἐλαίου, ἡ ἐτησία ἔξαγωγὴ τοῦ δποίου ἀνήρχετο εἰς 12-16.000.000
φρ. λόγω τῆς μεγάλης ἀντιστάσεως τῶν γάλλων παραγωγῶν.

Αἱ πρῶται ὥλαι ἀπηλλάσσοντο τῶν δασμῶν ἢ ὑπέκειντο εἰς ἐλαφροτέρους τῶν ἀμέσου κατανάλωσεως οὖσιν.

‘Ο ἐπὶ τοῦ σουσαμελαίου—πρώτη ὥλη διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ σάπωνος—ἡλαττώθη ἀπὸ 20 εἰς 15 οἷο, ἐλάττωσις ἀρκετὴ ἐν τούτοις διὰ τὴν προστασίαν τοῦ ἔξ ἐλαίας ἐλαίου ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς ἀγορᾶς.

Τὰ δέρματα, ὑποκείμενα εἰς μικρότατον δασμὸν κατὰ τὸ 1851, ἀπηλάγησαν τούτον κατὰ τὸ 1853.

‘Ο βάμβακὲς ἀπὸ 2 φρ. κατὰ τὸ 1851, ἐπλήρωνεν ἀπὸ τοῦ 1853 φρ. 1, τὰ δὲ ἐκ τοῦ χρωματιστοῦ βάμβακος ἀπὸ 1.50 μόνον 1 φρ.

‘Ο δασμὸς ἐπὶ τοῦ σίτου ἀπὸ 2.50 φρ. εἰς τὸ δασμολόγιον τοῦ 1851, ἡλαττώθη εἰς φρ. 2 κατὰ Ιούνιον τοῦ 1853 (').

‘Η ἐλάττωσις αὕτη τῶν δασμῶν κατὰ 50 οἶο κατὰ μέσον ὅρον ἐδιπλασίασεν ἀπὸ τοῦ 1851—1856 τὴν κατανάλωσιν τοῦ Πεδεμοντίου, ὡς ὅταν ἀποδεῖξωμεν κατωτέρω δι’ ἀριθμῶν.

‘Η κατάργησις τοῦ ἐπὶ τῆς μετάξης δασμοῦ, ἡ ὁποία ἐστοίχισε περὶ τὰ 600.000 φρ. εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον, ηὔξησε τὸ ἐμπόριον τοῦ εἴδους τούτου εἰς ἀπίστευτον ἀλίμακα. ‘Η ἐξαγωγὴ τῆς κατεργασμένης μετάξης ἐδιπλασίασθη εἰς διάστημα ὀκτὼ ἔτῶν. ’Απὸ 336.000 χιλιογρ. τὸ 1844, ἀνῆλθεν εἰς 478.000 τὸ 1848, εἰς 925.000 τὸ 1850, ἵνα φθάσῃ τὸ 1.000.000 τὸ 1858.

‘Η βιομηχανία τοῦ βάμβακος ἐδιπλασιάσθη, ἡ δὲ εἰσαγομένη ποσότης ἀπὸ 2.800.000 κοιλὰ τὸ 1848, ἀνῆλθεν εἰς 12.000.000 τὸ 1854, τοῦ δὲ μαλλίου κατὰ τὰ ἀντίστοιχα ἔτη ἀπὸ 2.194.000 εἰς 2.640.000.

‘Η γεωργία διὰ τῆς εἰσαγωγῆς γκουανό, ἄγνωστος μέχρι τοῦ 1846, ἀνεπτύχθη μεγάλως διὰ τῆς ἐλλαττώσεως τῶν δασμῶν ἐπὶ τῶν γεωργικῶν προϊόντων.

Τὴν γενικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πλούτου δίδει ὁ κατωτέρω πίναξ τοῦ ἐμπορίου τῶν οἰνων, ἡ κατανάλωσις τοῦ ὅποιου ἀπὸ 130.000 ἑκατολ. τὸ 1844 ἀνῆλθεν εἰς 407.007 τὸ 1856, ἀναλυόμενα ὡς κάτωθι :

Ἐτος 1856	εἰσαγωγὴ	200.000	ἐκατολ.	ἐξαγωγὴ	207.000
► 1844	»	22.000	»	»	108.000
Διαφορὰ		178.000			99.000

‘Εξετάζοντες ἐν τῷ συνόλῳ τὰ ἀποτελέσματα τῆς μεταρρυθμίσεως ταύτης, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι δύναται αὕτη νὰ θεωρηθῇ ὡς ἡ κυριωτέρα αἵτια τῆς δυνάμεως τσῦ Πεδεμοντίου.

‘Η γενικὴ πορεία φαίνεται ἐξ ἄλλου ἐκ τῶν ἐσόδων τῆς ὑπηρεσίας

(1) * Ο Καβούρη ἐπωφελεῖται τοῦ ὑψηλοῦ τῶν τιμῶν, λόγῳ τῆς ἀνεπαρκοῦσσις παραγωγῆς τοῦ 1853, διποτὲ ἐλαττώσῃ τὸν δασμὸν τοῦτον εἰς 0.50. τὸ δὲ ἐπόμενον ἔτος ἐπωφελούμενος τοῦ κριματικοῦ πολέμου καὶ τοῦ κλεισμάτος τῆς ἀγορᾶς τῆς Μάνδρης Θαλάσσης, διποτὲ ἐλαττώσῃ νέαν ἐλάττωσιν εἰς 0.25 καὶ τὸν καταργήσῃ καθ’ διοκλητίαν.

τῶν ταχυδρομείων, ή πρόσοδος τῶν δποίων αὐξάνει κατά 200.000 κατ' έτος⁽¹⁾.

Τὰ πλεονεκτήματα ταῦτα διηγούλουν τὴν ἐπιβολὴν νέων φόρων, οἵτινες κατέστησαν ἀπαραίτητοι διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν ὑποχρεώσεων τὰς δποίας ἐπέβαλλεν εἰς τὸ Πεδεμόντιον ἡ ἔναντι τῆς λοιπῆς Ἰταλίας πολιτική του.

2. ΟΙ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΙ ΤΟΥ ΠΕДЕΜΟΝΤΙΟΥ 1853-1859

Ο Καβοὺρ ἀνῆλθεν εἰς τὴν ἀρχὴν δπος λύσῃ τὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν, ποὺ εἶχε δημιουργηθῆν ὑπὸ τῶν ἐπαναστάσεων τοῦ 1848.

— «Μοῦ προβάλλον, ἔλεγεν ὁ Καβοὺρ τὸ 1851, τὸ παράδειγμα τοῦ Sully. Νομίζω ὅμως ὅτι ἡ ἀποστολὴ ἐνὸς Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν τοῦ Πεδεμοντίου στήμερον, εἶνε δυσκολωτέρα τοῦ Sully. Ἡ μορφὴ τῆς Κυβερνήσεως διηγούλουν πολὺ τὸν Sully εἰς τὸ ἔργον του, ἡ δὲ ηληρο-νομία τὴν δποίαν συνέλλεξε, δὲν ἦτο τόσον βαρεῖα, ὅσον ἐκείνη τὴν δποίαν φθειλον νὰ δεχθῶ ἔγω».

Ο Καβοὺρ μετὰ τὸν διακανονισμὸν τῶν καθυστερήσεων τοῦ Θησαυροφυλακίου, ἐπρεπε νὰ προκοδοτήσῃ τὸ Πεδεμόντιον μὲ οἰκονομικὰ τῆς πολιτικῆς του.

Απὸ τὸ 1852 ἥδη θὰ ἥδυνατο νὰ προφέρῃ τοὺς λόγους τοὺς δποίους ἀπήγγειλεν εἰς τὴν Βουλὴν κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 14 Ἰουνίου 1860 :

— «Δὲν πρέπει νὰ αὐταπατώμεθα. Ἰσως δυνάμεθα νὰ μεταβάλλωμεν τὸν τρόπον τῆς κατανομῆς, δὲν δυνάμεθα ὅμως νὰ ἐλαττώσωμεν τὸ ποσὸν τῶν ιραπούν ἐξόδων, ἵσως μάλιστα ἀναγκασθῶμεν νὰ τὸ αὐξήσωμεν. Ἐὰν θέλωμεν νὰ σχηματίσωμεν τὴν Ἰταλίαν, ἐὰν θέλωμεν νὰ φθάσωμεν τὸν τελικὸν σκοπὸν τῶν προσπαθειῶν μας, πρέπει νὰ προετοιμαζώμεθα διὰ μεγάλας καὶ συνεχεῖς θυσίας. Δὲν δυνάμεθα νὰ ἐλευθερώσωμεν τὴν Ἰταλίαν μὲ ὕμνους καὶ ἔορτάς. Πρέπει νὰ ἔχωμεν τὸ θάρρος νὰ εἴπωμεν εἰς τοὺς συμπατριώτας μας ὅλην τὴν ἀλήθειαν καὶ νὰ φωνάξωμεν ὑψηλοφώνως ὅτι, ἵνα γίνωμεν ἔθνος πρέπει νὰ ὑποστῶμεν φρικτὰς θυσίας. Πρέπει νὰ τοὺς εἴπωμεν ὅτι ἡ θυσία τοῦ αἵματος δὲν ἀρκεῖ, ἀλλ᾽ ἀπαιτεῖται καὶ ἡ θυσία τοῦ χρήματος, διότι οἱ στημερινοὶ πόλεμοι δὲν γίνονται μόνον μὲ ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ μὲ χρήματα, καὶ ἐπειδὴ τὰ χρήματα δὲν δύνανται πάντοτε νὰ ἔρχωνται ἀπὸ πιστώσεις, κατ' ἀνάγκην θὰ τὰ ζητήσωμεν ἀπὸ τοὺς φιορολογουμένους».

(1) Διὰ τῆς μεταρρυθμίσεως ταῦτης τὰ βάρη τῶν ίδιωτῶν ἡλαττώθησαν κατά 12.500.000 φρ. (α)

τὰ δέ τελωνειακὰ ἔσοδα διὰ τῆς καταργήσεως τοῦ δασφροῦ ἐπὶ τῶν σιτηρῶν κατά 12.000.000

σύνολον 24.500.000

(α) Λόγος 14 Ἀπριλίου 1851, 17 Μαΐου 1851, 17 καὶ 18 Ἰανουαρίου 1854. Βλέπε ἐπίσης «Λόγοι» Τόμ. V. σελ. 167, VIII σελ. 123, X σελίς 164 καὶ 270.

Οἱ προϋπολογισμοὶ τοῦ Πεδεμοντίου κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο δύνανται νὰ διαιρέθωσιν εἰς δύο περιόδους. Ἡ πρώτη περίοδος (1853—1855) παρουσιάζει μίαν συνεχῆ τάσιν πρὸς τὸ ίσοζύγιον, ἐνῷ ἡ δευτέρα περίοδος (1855—1859) ἀνταποκρίνεται εἰς ἔτη κατὰ τὰ δποῖα τὸ ίσοζύγιον τοῦ προϋπολογισμοῦ διατηρεῖται.

Ο Καβούρ ἥχισεν ἀπὸ τὴν μεταρρύθμισιν τοῦ συστήματος τοῦ δημοσίου λογιστικοῦ, ἀντικαταστήσας τὸ σύστημα τῶν ὑπολλειμάτων διὰ τοῦ συστήματος τοῦ ἀλεισίματος τῶν χρήσεων.

Κατὰ τὸ πρώτην σύστημα, αἱ περίοδοι ἥσαν διαφορὰς ἀνοικταί, εἰς τρόπον ὃστε αἱ ἐγκρινόμεναι κατὰ τὴν διάρκειαν ἐνὸς οἰκονομικοῦ ἔτους παστώσεις ἀνῆκον εἰς τὸ ἔτος τοῦτο καὶ ἀπετέλουν παθητικὸν ὑπόλοιπον. Τὸ αὐτὸν συνέβαινε καὶ διὰ τὰς ἀκαλύπτους εἰσπράξεις αἱ δποῖαι ἐξηκολούθουν νὰ συμπεριλαμβάνωνται εἰς τοὺς λογαριασμοὺς τῆς χρήσεως ἐκείνης ἀντὶ νὰ μεταφέρονται εἰς τὰς ἐπομένας ἢ νὰ μεταφέρονται εἰς κέρδη καὶ ζημίας.

Ἡ κατάστασις αὕτη ὅχι μόνον δὲν ἐπέτρεπε νὰ γνωρίζῃ κανεὶς τὴν ἀκοιβῆ θέσιν τοῦ θησαυροφυλακείου, ἀλλὰ καὶ δὲν συνεβιβάζετο μὲ τὸ κοινοβουλευτικὸν πολίτευμα, τὸ δποῖον ἀπαιτεῖ τὸ περιοδικὸν ἀλεισίμον τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἐκτελέσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ. Τὸ σύστημα τοῦτο τῶν ὑπολλειμάτων ἔχει λείφθη ἀπὸ τὸ 1851.

Τὴν μεταρρύθμισιν αὕτην ἥκολούθησεν ἡ ἐνότης τοῦ προϋπολογισμοῦ Πρὸ τοῦ Καβούρ, τὸ Ἐμπορικὸν Ἐπιμελητήριον τῆς Γενούης ἐπὶ παραδείγματι, εἰσέπραττε μερικὰ τέλη προωρισμένα διὰ τὴν συντήρησιν τοῦ λιμένος. Τὰ τέλη ταῦτα προσετέθησαν ὑπὸ τοῦ Καβούρ εἰς τὸν γενικὸν προϋπολογισμὸν τοῦ Κράτους, τὸ δποῖον ἀνελάμβανε τοῦ λοιποῦ καὶ τὰς δαπάνας τοῦ λιμένος.

Ἡ ἐνότης ὅμως αὕτη τοῦ προϋπολογισμοῦ, δὲν ἥμποδισε τὸν Καβούρ, νὰ τὸν χωρίσῃ εἰς δύο τμήματα ἡτοι ἐν τὸ δποῖον περιελάμβανε τὰ τακτικὰ ἔσοδα καὶ ἔξοδα ἑκάστου ἔτους καὶ τὰ δποῖα ἀπετέλουν τὸν τακτικὸν προϋπολογισμὸν καὶ ἔτερον τὸ δποῖον περιελάμβανε τὰ ἔξοδα τὰ δποῖα ἐπέβαλλεν ἡ κατασκευὴ μεγάλων δημοσίων ἔργων καὶ τῶν δποίων τὰ ἔσοδα προήχοντο γενικῶς ἀπὸ δάνεια καὶ τὰ δποῖα ἀπετέλουν τὸν ἐκτακτὸν προϋπολογισμόν.

Σκοπὸς τοῦ Καβούρ ἦτο κυρίως νὰ κατορθώσῃ νὰ ἐπιτύχῃ τὸ ίσοζύγιον τοῦ τακτικοῦ προϋπολογισμοῦ διὰ τῆς ὑπεραξίας τῶν φόρων τὴν δποῖαν θὰ ἔφερον ἀσφαλῶς αἱ μεταρρυθμίσεις καὶ τὰ μεγάλα δημόσια ἔργα, τὰ δποῖα θὰ ἔχετελοῦντο ἐκ τῶν εἰσπράξεων τοῦ ἐκτακτοῦ προϋπολογισμοῦ.

‘Αφ’ ἐτέρου μὴ χρησιμοποιῶν οὗτος διὰ τὴν ἀπόσβεσιν τοῦ δημοσίου χρέους τὸ προϊόν τῶν 6.000.000 εἰς τὸ δποῖον ἀνήρχετο κατ’ ἔτος τὸ κεφάλαιον τοῦ ταμείου ἀποσβέσεως, ἐπρεπε νὰ εὑρῃ τὰ μέσα ὃστε νὰ μαλψῃ τὴν διαφορὰν ποὺ ὑπῆρχε μεταξὺ τοῦ προϊόντος τῶν ὑπαρχόντων φόρων,

οἱ δποῖοι ἐκυμαίνοντο μεταξὺ 100.000.000—107.000.000 καὶ τοῦ ποσοῦ τῶν 114.000.000.

Ἐποεπεν ὥστε :

I. Νὰ ἐλαττώσῃ τὰ ἔξοδα τοῦ τακτικοῦ προϋπολογισμοῦ εἰς 120.000.000

II. Νὰ εὗρῃ 12.000.000 νέους φόρους καὶ νὰ αὐξήσῃ τοὺς παλαιούς.

III. Νὰ ἀναμείνῃ τὴν ὑπεραξίαν ποὺ θὰ προϊόχετο ἀπὸ τὴν αὔξησιν τοῦ γενικοῦ πλούτου.

Ἡ ἐλάττωσις τῶν ἔξοδων τοῦ τακτικοῦ προϋπολογισμοῦ εἰς 120.000.000 ἔγενετο διὰ δύο μεταρρυθμίσεων, ἐξ ὧν ἡ μὲν μία ἐπὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας, ἡ δὲ ἐτέρα ἐπὶ τῶν συντάξεων.

Κατὰ τὸ 1851 δὲ μὲν αὐτῷ τοῦ Πεδεμοντίου διετήρει ἀκόμη ἀρκετὴν περιουσίαν τὴν ὅποιαν κατεῖγε πρὸ τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, ἐνῷ τῆς Σαβοΐας καὶ τῆς κομητείας τῆς Νικαίας εἶχε πωληθῆ ὡς ἐθνικὰ κτήματα, ἐμισθοδοτεῖτο δὲ οὕτος ἐκ τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Διερωτώμενος δὲ Καβούνδ ἐὰν μία καλλιτέρα διοίκησις τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας τοῦ Πεδεμοντίου, δὲν θὰ ἡδύνατο νὰ ἀποσπάῃ μέρος τῶν προσόδων του διὰ τὴν πληρωμὴν τοῦ αὐτῷ τῆς Σαβοΐας, προέβη εἰς μίαν γενικὴν ἔρευναν περὶ τῆς καταστάσεώς του.

Τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἔρευνης ταύτης τοῦ ἐπέτρεψαν νὰ καταρτίσῃ νομοσχέδιον διὰ τοῦ ὅποιου ἡ πρόσοδος τῶν κτημάτων τοῦ αὐτῷ τῆς Σαβοΐας, προέβη εἰς ἴδιατερον φόρον, ἵνανὸν νὰ ἀπαλλάξῃ ἀπὸ κάθε ἔξοδον τὸν προϋπολογισμὸν τῶν ὑφησκευμάτων.

Κατὰ τὸ νομοσχέδιον τοῦτο, τὰ μοναστήρια, τὰ ἀγαθοεργὰ σωματεῖα, τὰ ἐκ τῶν παρακλήσεων κέρδη τῶν ἰερῶν, ὕφειλον νὰ πληρώσουν φόρον 50ο), ὅταν ἡ πρόσοδός των ἐκυμαίνετο μεταξὺ 1000—5000 φρ., 12 ο)ο ὅταν μεταξὺ 5001—10.000 καὶ 200)ο ὅταν ὑπερέβαινε τὸ κονδύλιον τοῦτο. Τὰ ἰεροδιδασκαλεῖα, τὰ κτήματα τῶν ἐκκλησιῶν ὕφειλον νὰ πληρώσουν 50)ο ὅταν αἱ πρόσοδοι των ἐκυμαίνοντο μεταξὺ 10—15000 φρ. καὶ 100)ο ὅταν μεταξὺ 15 καὶ 25.000.

Αἱ ἀρχιεπισκοπαὶ καὶ ἐπισκοπαὶ θὰ ἐπλήρωνον τὰ κάτωθι :

Αἱ ἀρχιεπισκοπαὶ τὸ 1]3 τῶν προσόδων ποὺ ὑπερέβαινον τὰ 18.000 φρ.

» 1]2 »	»	»	»	» 30.000	»
---------	---	---	---	----------	---

Αἱ ἐπισκοπαὶ » 1]3 » » » » 12.000 »

» 1[2 »	»	»	»	» 20.000	»
---------	---	---	---	----------	---

Τὸ νομοσχέδιον ὅμως τοῦτο ψηφισθὲν ὑπὸ τῆς Βουλῆς, ἀπερρίφθη ὑπὸ τῆς Γερουσίας. Οἱ Καβούνδ τότε διέλυσε τὰ σωματεῖα, τὰ ὅποια δὲν ἀπέβλεπον εἰς τὴν παιδείαν, τὴν κήρυξιν τοῦ θείου λόγου, τὴν περίθαλψιν, ἡ δὲ περιουσία των κατεσχέθη ὑπὲρ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ταμείου.

Τὸ προϊόν τῆς πωλήσεως τῶν κτημάτων τούτων, θὰ ἔδιδεν ἐτησίαν πρόσοδον ἐκ 2.050.000 φρ.

Τὸ σύστημα τῶν συντάξεων ἐπίσης ὀργανώθη εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ βαρύνῃ τὸν προϋπολογισμόν. Ἰδρυσε λοιπὸν ὁ Καβούρ ταμεῖον προνοίας, διευθυνόμενον ὑπὸ τοῦ Κράτους καὶ τροφοδοτούμενον ἀποκλειστικῶς ἀπὸ τὰς κρατήσεις ἐκ τῶν μισθῶν εἰς τρόπον ὥστε τὸ προϊὸν τῶν κρατήσεων νὰ ἀρκῇ καθ' ὅλοκληράν διὰ τὴν πληρωμὴν τῶν συντάξεων. Ἡ σύνταξις ἡρχῆται μετὰ τεσσαρακονταετῆ ὑπηρεσίαν ἢ ἡλικίαν ἔξηκοντα ἐτῶν. Ἡ σύνταξις ἡδύνατο νὰ μεταβιβασθῇ εἰς τὰς χήρας καὶ τὰ δρφανὰ ὑπὸ ὀρισμένας προϋποθέσεις, δηπότε ἐλάμβανε μισθώματα προσωρινῆς βοηθείας.

* *

Τὸ δεύτερον μέρος τοῦ προγράμματος τοῦ Καβούρ ἐπέβλεπεν εἰς 12.000.000 νέων φόρων ἦτοι :

Φόρος ἐπιτηδεύματος	2.000.000
Προσωπικὸς φόρος	4.000.000
Φόρος ἐπὶ τοῦ ἄλατος	3.000.000
» ἐπὶ τῶν κληρονομιῶν,	
τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομ.	3.000.000

Οσον ἀφορᾷ τὴν ὑπεραξίαν τῶν φόρων αὗτη ἐγένετο αἰσθητὴ ἀπὸ τοῦ 1851, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τοῦ κατωτέρῳ πίνακος.

Ἐτος	Προεξοφληθεῖσαι τακτικὰὶ εἰσπράξεις	Προϊὸν τῶν φόρων	Ὑπεραξία
1851	90.200.000	96.000.000	5.800.000
1852	98.800.000	105.400.000	6.600.000
1853	106.600.000	109.200.000	2.600.000
1854	115.000.000	118.000.000	3.000.000
1855	125.000.000	127.000.000	2.000.000

Τὰ διάφορα ὅμως γεγονότα τὰ ὃποῖα καθιερώθησαν τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐθνικοῦ πλούτου, καθιερώθησαν ὠσαύτως καὶ τὸ ἴσοζύγιον τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Ο προϋπολογισμὸς οὗτος τοῦ 1853, κατατεθεὶς εἰς τὴν Βουλὴν κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1852 παρουσίαζεν ἔλλειμμα ἐκ 39.400.000, ἐν σχέσει δὲ μὲ τὸν προϋπολογισμὸν τῆς προηγουμένης χρήσεως, αὔξησιν τῶν εἰσπράξεων κατὰ 5.857.050.

Ἐπρεπεν διὸν ὁ Καβούρ νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὸ ἔλλειμμα τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ 1852 καὶ τῶν προηγουμένων χοήσεων, ἀνερχόμενον ἐν συνδλῷ εἰς 47.500.000. Ο Καβούρ προέτεινε τότε τὴν ἔκδοσιν δανείου 2.000.000 φάντας πρὸς 30], η δοποίᾳ ἐπώληθη εἰς τὸν οἶκον Ρότσιλδ εἰς τὴν τιμὴν τῶν 70 μὲ προμήθειαν 20].

Διὰ τοῦ δανείου τούτου, τὸ ἔλλειμμα τοῦ προϋπολογισμοῦ 1853 κατῆλθεν εἰς 25.400.000, ἐκ τῶν δποίων 18.000.000 ἐκάλυψε διὰ φόρων.

Τὰ ὑπόλοιπα 6.000.000 ἔπειτε νὰ καλυφθοῦν ἢ διὰ τῆς ἐλαττώσεως τῶν ἔξοδων ἢ διὰ νέου δανείου. Ὁ Καβοὺρ ἡναγκάσθη νὰ προσφύγῃ ἐκ νέου εἰς δάνειον 35.000.000 πρὸς ἀντιμετώπισιν τοῦ ἔλλειμματος καὶ τῶν ἔκτακτων ἔξοδων τοῦ μέλλοντος, διόπ ἡ νέα κοίσις ἢ δποία ἐμάσυζε τὴν χώραν ἔφερε νέαν ἐλάττωσιν τῶν φόρων.

Οὕτω λοιπὸν ἀπὸ τοῦ 1854 μόνον, αἱ μεταρρυθμίσεις τοῦ Καβούρου ἐγένοντο αἰσθηταὶ εἰς τὸν προϋπολογισμόν.

Ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ 1854 ἔδωσε τὰ κάτωθι ἀποτελέσματα.

Τακτικαὶ καὶ ἔκτακτοι εἰσπράξεις	170.200.000
Προβλεφθεῖσαι	167.500 000
Πλεόνασμα	2.600.000
Προβλεφθεῖσαι δαπάναι	148.247.000
Πραγματοποιηθεῖσαι δαπάναι	148.107.000
	140.000
Πλεόνασμα ἐπὶ πιστώσεων προηγουμένων χρήσεων	865.000
Ολικὸν πλεόνασμα	3.605.000
Ἐλλειμμα προϋπολογισμοῦ 1853	2.552.000
Τελικὸν πλεόνασμα εἰσπράξεων κατὰ τὸ ολείσιμον τῆς χρήσεως 1854	1.053.000
Απὸ τοῦ 1853, τὰ προωρισμένα διὰ τὴν ἀπόσβεσιν τοῦ χρέους κεφάλαια, ἔξωφλουν μέρος τούτου διὰ τῆς μετατροπῆς χρεωλυτικῶν δανείων εἰς πάγια τοιაῦτα.	
Απὸ τῆς ἐποχῆς ὅθεν ταύτης δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ὑπάρχει ίσοζύγιον προπομπογισμοῦ, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὃι παύει πλέον ἡ ἔξωφλησις τοῦ χρέους, τὸ δὲ εἰδικὸν πρὸς τοῦτο κεφάλαιον χρησιμεύει διὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ ίσοζυγίου.	

3. ΟΙ ΦΟΡΟΙ

Ἡ ἀδιάκοπος αὔξησις τῶν φόρων εἶναι ἔνα τῶν χαρακτηριστικωτέρων σημείων τῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς τῶν συγχρόνων λαῶν. Ὁ κόμης Καβούρος προειδεν ἥδη ἀπὸ τὸ 1851, τὴν μορφὴν ποὺ θὰ ἐλάμβανεν ἡ ίστορία τῶν δημιοσίων οἰκονομικῶν.

«Δὲν πρέπει νὰ φοβώμεθα, ἔλεγεν ὁ Καβούρος, τὰς δυσαρεσκείας ποὺ » δύνανται νὰ ἐγείρουν οἱ ὑψηλοὶ φόροι. Οἱ λαοὶ δὲν ἀποβλέπουν εἰς εὐ-» θηνὴν κυβέρνησιν, ἀλλὰ κυβέρνησιν ἡ δποία νὰ ἀναπτύσσῃ τὰ μέσα τῆς » φυσικῆς εὐημερίας τοῦ ἔθνους, καὶ ἡ δποία νὰ προσπαθῇ νὰ βελτιώσῃ » σὺν τῷ χρόνῳ τοὺς δροὺς ὅλων τῶν πολιτῶν, ὁ δὲ πρῶτος δρος τῆς » προόδου ταύτης είναι ἡ ἐλευθερία» (¹).

(1) Λόγος 1 Νοεμβρίου 1851.

Οἱ φόροι ὅμως δὲν ἐγείρουν μόνον ζητήματα καθαρῶς οἰκονομικῆς φύσεως.

«Ἐπάρχουν φόροι, ἔλεγεν δὲν ὁ Καβούρη, οἱ ὅποιοι δύνανται νὰ ἀποδώσουν ἀρκετὰ καὶ τοὺς ὅποιους ἐν τούτοις πρέπει νὰ καταδικάζωμεν ὡς καταστρεπτικοὺς διὰ τὴν βιομηχανίαν. Ἀναφέρω τοὺς ἐπὶ τῶν πρώτων ὑλῶν. Ἐὰν φορολογήσωμεν τὸ μαλλίον, τὸν βάμβακα, θὰ αὐξήσωμεν τὰς προσόδους τοῦ Κράτους, οἱ φόροι ὅμως οὗτοι εἶναι καταστρεπτικοὶ διότι θὰ ἐμποδίσουν τὴν ἀνάπτυξιν τῆς βιομηχανίας τοῦ βάμβακος καὶ τῶν ὑφασμάτων..... Τὸ ζήτημα ὅθεν τῶν φόρων δὲν πρέπει νὰ ἔξεταζηται ἀπὸ καθαρᾶς ταμειακῆς, ἀλλὰ καὶ οἰκονομικῆς ἀπόφεως»⁽¹⁾.

Διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ ισοζυγίου τῶν προϋπολογισμῶν τοῦ Πεδεμονίου, ὁ Καβούρη ἥρκεσθη κατ' ἀρχὰς εἰς τοὺς παλαιοὺς φόρους, τοὺς ὅποιους μετέβαλλεν ἵνα τοὺς βελτιώσῃ. Ἐπανέφερεν εἰς τὸν γενικὸν προϋπολογισμὸν τοῦ Κράτους, ὅλους τοὺς φόρους, οἱ ὅποιοι εἰσεπράττοντο διὰ ἴδιαίτερον σκοπόν, σύμφωνα μὲ τὴν ἀρχὴν διτού οὐδεμία πρόσοδος τοῦ Κράτους πρέπει νὰ ἔχῃ ἴδιαιτέραν ἀποστολήν⁽²⁾.

Τὸ ναυτικὸν ἐμπόριον ὑπεβάλλετο πρὸ τοῦ Καβούρη εἰς δύο τέλη, ἐν τῷ ὅποιον ὑπελογίζετο ἐπὶ τοῦ πλοίου καὶ εἰσεπράττετο ὑπὲρ τοῦ ταμείου τῶν ἀναπτήρων καὶ ἔτερον τῷ ὅποιον ἐχοησίμενε διὰ τὴν συντήρησιν τῶν λιμένων καὶ τῶν φάρων.

Ἀπὸ τοῦ Καβούρη, τὸ Κράτος ἀνελάμβανε πλέον τὰ ἔξοδα τοῦ ταμείου τῶν ἀναπτήρων (συντάξεις ναυτικῶν) καὶ τὴν συντήρησιν τῶν λιμένων καὶ τῶν φάρων, ἐνῷ συγχρόνως εῖς μόνον φόρος ἀντικατέστα τοὺς μέχρι τοῦδε, ὁ ὅποιος εἰσεπράττετο ὑπὸ τοῦ δημοσίου ταμείου καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς χωρητικότητος τῶν πλοίων.

Αἱ οἰκίαι, αἱ ὅποιαι ἄλλοτε οὐδένα ἐπλήρωνον φόρον, πληρώνουν τοῦ λοιποῦ 7 οἰον ἐπὶ τοῦ μισθώματος. Ὁ Καβούρη παρατηρεῖ ὅτι τὸν φόρον τοῦτον πληρώνει ἐν τέλει ὁ ἐνοικιαστής.

— «Ὀταν εἰς ἴδιαίτερος φόρος ἐπιβάλλεται εἰς μίαν οἰκίαν, λέγει ὁ Καβούρη, τὸν φόρον αὐτὸν δὲν τὸν πληρώνει ὁ ἴδιοκτήτης. Τὰ κεφάλαια ποὺ ἐγοησιμοποιήθησαν διὰ τὴν κατασκευὴν τῆς οἰκίας αὐτῆς, διφείλουν νὰ δώσουν τὴν αὐτὴν πρόσοδον καὶ χρησιμοποιούμενα ἀλλαχοῦ. Ἐὰν λοιπὸν τὸν φόρον τοῦτον ἐπλήρωνεν ὁ ἴδιοκτήτης, θὰ ἔπαινε πλέον οὗτος χρησιμοποιῶν τὰ κεφάλαια του διὰ τὴν κατασκευὴν νέων οἰκιῶν, ὅπότε θὰ ἔγίνετο ἀμέσως αἰσθητὴ ἡ κατασκευὴ τῶν. Τὰ ἐνοίκια θὰ ὑψώνοντο οὕτω, ὁ δὲ φόρος τὸν ὅποιον νομίζομεν ὅτι πληρώνει ὁ ἴδιοκτήτης θὰ ἔπιπτεν ἐπὶ τοῦ ἐνοικιαστοῦ»⁽³⁾.

Παρὰ τὸν φόρον τοῦτον, ὁ Καβούρη ἐπέβαλλε καὶ ἔτερον, ὁ ὅποιος προσέβαλλε τὸ εἰσόδημα τῶν φορολογουμένων ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἐνοικίου

(1) Λόγος 15 Ἰουνίου 1860.

(2) Λόγος 15 Μαΐου 1851.

(3) Λόγος τῆς 28 Ἰανουαρίου 1853.

τῆς οἰκίας ὅπου κατώκει ἡ οἰκογένειά των. Διὰ τὴν ἐπιβολὴν τοῦ φόρου τούτου, ὁ Καβούρης ἐλάμβανε μὲν ὡς βάσιν τὸ ἐνοίκιον τῆς οἰκίας, ἐλάμβανεν δὲ μως ἐπὶ πλέον ὑπ' ὄψιν καὶ τὴν τοποθεσίαν ὅπου ἦτο ἐκτισμένη ἡ οἰκία καὶ τὴν τιμὴν τοῦ ἐνοικίου.

‘Ο φόρος οὗτος ὥστε καθωρίζετο ἐπὶ λίσταν πολυπλόκου συστήματος ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τοῦ ἔναντι πίνακος.

Εἰς ἑπάστημα κοινότητα συνεστήθη ἐπιτροπή, ἡ ὅποια κατήρτιζε καταλόγους τῶν ἀτόμων, τὰ ὅποια δὲν εἰσέπραπτον ἐκ τῆς χειρωνακτικῆς των ἐργασίας εἰσόδημα ἴκανὸν διὰ νὰ ζήσουν. Οἱ τελευταῖοι οὕτοι ἀπηλλάσσοντο τοῦ φόρου (¹).

‘Ο Καβούρης προέτεινε συγχρόνως φόρον ἐπὶ τῶν οἰκιακῶν ὑπηρετῶν, τῶν ἵππων καὶ τῶν ἀμαξῶν, θέλων διὰ τοῦ φόρου τούτου νὰ προσβάλῃ τὸ εἰσόδημα τὸ ὅποιον ἐμφαίνεται ἀπὸ ἐξωτερικὰ σημεῖα.

‘Οποιος ἔχει ὑπηρέτην, ἔλεγεν ὁ Καβούρης, ἔξοδεύει τοῦλάχιστον 400 φρ. ἐτησίως. Κάμνει ὅθεν κατανάλωσιν μὴ πρώτης ἀνάγκης. ‘Οπως λοιπὸν φροδολογοῦμεν τὸν οἶνον, τὰ οίνοπγευματώδη κ.τ.τ. οὕτω δυνάμεινα νὰ φροδολογήσωμεν καὶ τὰς ὑπηρεσίας, τοὺς ἵππους καὶ τὰς ἀμάξας.

‘Ο φόρος ἐπὶ τῶν ὑπηρετῶν ἦτο 5 φρ. διὰ μίαν ὑπηρέτριαν, 20 φρ. διὰ δύο καὶ 18 δι² ἔνα ὑπηρέτην. ‘Ο φόρος οὗτος ἦτο ὁ ἐλάχιστος τῶν φόρων καταναλώσεως, διότι ὁ φόρος τοῦ καπνοῦ ἦτο 150φρ., τοῦ ἄλατος 50φρ., τὰ τελωνειακὰ τέλη 15—20φρ., τῶν οἴνων 20φρ.).

‘Ο φόρος ἐπὶ τῶν ἵππων ἦτο 30 φρ. δι² ἔνα καὶ 40 φρ. δι² ὅσους εἶχον περισσοτέρους.

‘Ο φόρος ἐπὶ τῶν ἀμαξῶν προσέβαλλε τοὺς ταξειδιώτας καὶ ὅχι τὰ ἐμπορεύματα, ὑπελογίζετο δὲ ἀναλόγως τῶν ἵππων καὶ τῆς διαδρομῆς (²).

Οἱ ἔμποροι ἐφορολογοῦντο ἐπὶ τῇ βάσει τριῶν στοιχείων ἦτοι τοῦ πληθυσμοῦ, τοῦ ἐπαγγέλματος, τὸ ὅποιον καθώριζε τὴν κατηγορίαν, καὶ τὴν πρόσοδον ἡ ὅποια καθώριζε τὴν ὑποδιαίρεσιν τῆς κατηγορίας εἰς κλάσεις σύμφωνα μὲ τὴν δήλωσιν τῶν φροδολογουμένων. Ἐν περιπτώσει διαφωνίας διωρίζετο μικτὴ διαιτητικὴ ἐπιτροπή. ‘Ο φόρος δὲ μως οὗτος δὲν ἔδωσε τὰ ἀναμενόμενα ἀποτελέσματα καὶ ἀναθεωρήθη τὸ 1853 (³). ‘Η κατάταξις τῶν ἔμπορων καὶ βιομηχάνων εἰς κατηγορίας εἶχε τὸ μειονέκτημα νὰ παρέχῃ ἔδαφος πρόσφρορον εἰς αὐθαιρεσίας τῶν μικτῶν ἐπιτροπῶν. Διὰ τοῦ νέου νόμου τὰ ἐπαγγέλματα διηγέθησαν εἰς τέσσαρας κατηγορίας. Τὰ τῆς Α κατηγορίας ἐφορολογοῦντο ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ πληθυσμοῦ τῆς πόλεως, τὰ τῆς Β καὶ Γ ἐπὶ τῇ βάσει ἰδιαιτέρας κλίμακος σύμφωνα μὲ τὸν πληθυσμὸν καὶ τὴν ὑποδιαίρεσιν εἰς κλάσεις. Εἰς τὰς δύο τελευταίας αὐτὰς κατηγορίας ὑπήγοντο οἱ τραπεζῖται, οἱ μεσῖται, οἱ χρήματισται, οἱ μεγαλέμποροι, ἢτοι τὰ

(1) Λόγος τῆς 1 Μαΐου 1852.

(2) Λόγος τῆς 7 Μαΐου 1852.

(3) > > 16 καὶ 22 Απριλίου 1853.

Πίναξ φορολογίας τῶν οἰκιῶν.

	4 %	5 %	6 %	7 %	8 %	9 %	10 %	12 %
	1 τάξις	2 τάξις	3 τάξις	4 τάξις	5 τάξις	6 τάξις	7 τάξις	8 τάξις
KATHGORIA								
1) Τουρινον καὶ περιφ. Τουρινον	151-500	501-1000	1001-1500	1501-2000	2001-3000	3001-4000	4001-5000	5001-6000
2) Γένοντα > Γενοντς	121-400	401-800	801-1200	1201-1600	1601-2000	2001-3000	3001-4000	4001-5000
3) Κον. μεταξὺ 20.000 κατοίκ.	81-200	201-400	401-600	601-800	801-1200	1201-1600	1601-2000	2001-2500
4) Κον. μεταξὺ 10-20.000 >	71-175	176-350	351-525	526-700	701-950	951-1200	1201-1500	1501-1750
5) Κον. μεταξὺ 5-10.000 >	61-150	151-300	301-450	451-600	601-800	801-1000	1001-1250	1251-1500
6) Κον. > 1600-5000 >	51-125	126-250	251-375	376-500	501-650	651-800	801-1000	1001-1250
7) Κον. μεταξὺ 1.600 >	41-100	101-200	201-300	301-400	401-525	526-650	651-800	801-1000

ἐπαγγέλματα τῶν δποίων δὲν δυνάμεθα νὰ καθιορίσωμεν τὴν πρόσοδον δι' ἔξωτερικῶν σημείων. Αἱ βιομηχανίαι τοῦ Δ. πίνακος ἐφορολογοῦντο ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μέσων παραγωγῆς μὴ λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν τοῦ πληθυσμοῦ.

Αἱ Ἀν. Ἐπλήρων, διὰ μὲν τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ἰδρύσεως 20)ο ἐπὶ τοῦ κεφαλαίου, διὰ δὲ τὰ μετέπειτα 2.50)ο ἐπὶ τοῦ μερίσματος τῆς προηγούμενης χρήσεως. Ο φόρος ὅμως οὗτος δὲν πρέπει νὰ συγχέται μὲ τὸ τέλος 1[2 ο)ο τὸ δποῖον ἐπλήρωνον αἱ Ἀν. Ἐπ. εἰς ἀντικατάστασιν τῆς φορολογίας ἐπὶ τῶν ἐκποιουμένων ἀκινήτων.

Πρὸ τοῦ 1848 τὰ ἐλευθέρια ἐπαγγέλματα εἰς οὐδεμίαν ὑπέκειντο φορολογίαν. Τὸ νέον ὅμως καθεστώς τῆς ἴσοτητος, ἀπήγει τὸπως συμβάλλουν καὶ ταῦτα εἰς τὰ ἔξοδα τοῦ κράτους. Διὰ τοῦ νέου νόμου τὰ ἐπαγγέλματα διὰ τὰ δποῖα ἡ πελατεία εἶναι ἐτοίμη καὶ δὲν ἀπαιτοῦν οὖδεν στάδιον (συμβολαιογάρφοι, φαρμακοποιοί) ἐπλήρωνον φόρον ἵσου μὲ τὸ 1)10 τοῦ ἐνοικίου τῆς κατοικίας των. Οἱ δικηγόροι ὅμως καὶ οἱ λατροί, δὲν ἐπλήρωνον φόρον κατὰ τὰ πρῶτα τοία ἔτη τοῦ σταδίου των, κατὰ δὲ τὰ ἐπόμενα πέντε ἔτη τὸ 1)20 τοῦ ἐνοικίου τῆς κατοικίας των.

Οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι, κατὰ τὸν Καβούρ, δὲν ἔπρεπε νὰ ὑπόκεινται εἰς τὴν φορολογίαν τῶν ἄλλων ἐπαγγελμάτων. Ἐὰν αἱ πρόσοδοι τῶν δημοσίων ὑπάλληλων, ἔλεγεν δὲ Καβούρ, εἶναι ὑψηλαί, τὸ Κράτος δὲν ἔχει παρὰ νὰ ἐλαττώσῃ τοὺς μισθούς των. Ἐὰν πάλιν διὰ τοῦ φόρου εἶναι ἀνεπαρκεῖς, τὸ Κράτος θὰ εἰρηθῇ εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ τὰς αὐξήσῃ. Καὶ εἰς τὰς δύο ὅμιως περιπτώσεις, τὸ Κράτος λαμβάνει διὰ τῆς μιᾶς χειρὸς διὰ δίδει διὰ τῆς ἄλλης καὶ περιπλέκει οὕτω τοὺς λογαριασμούς του.

Παρὰ τὴν δικαιολογίαν ὅμως αὐτὴν ἡ Βουλὴ ἐψήφισε μικτόν τι σύστημα. Οἱ ὑπάλληλοι οἱ δποῖοι δὲν ἐπλήρωνον κρατήσεις διὰ τὸ Ταμείον συντάξεων, δὲν ἐπλήρωνον φόρον, οἱ λοιποὶ ὕφειλον νὰ πληρώσουν 2 1)2 ο)ο ἐπὶ τοῦ μισθοῦ των, μέχρις ἀναθεωρήσεως τοῦ νόμου τῶν πολιτικῶν συντάξεων.

“Οσον ἀφορᾷ τὰς ἀσφαλιστικὰς ἑταιρίας, τὸ Ἐμπορικὸν Ἐπιμελητήριον τῆς Γενούης εἰσέπραττε φόρον ἐπὶ τῶν συναπτομένων συμβολαίων. Ὁ Καβούρ ἀφήρεσεν ἀπὸ τὰ Ἐπιμελητήρια τὸν φόρον τοῦτον, διὰ δποῖος εἰσεπράττετο τοῦ λοιποῦ ὑπὸ τοῦ Κράτους καὶ ἀνήρχετο εἰς 0,50 ο)ο ἐπὶ τοῦ ἀσφαλιζομένου ποσοῦ. Ο φόρος οὗτος εἰσεπράττετο δι' ἴδιατέρου χαρτοσήμου ἐπικολλημάτων ἐπὶ τοῦ συμβολαίου, τὰ δὲ μὴ φέροντα τὸ χαρτόσημον τοῦτο συμβόλαια ἐθεωροῦντο ἄκυρα.

“Ο φόρος ἐπὶ τῶν ἐμπορικῶν καὶ βιομηχανικῶν κεφδῶν διέφερεν ἀναλόγως τοῦ κέντρου ἢ τοῦ προαστέον εἰς τὸ δποῖον δι φορολογούμενος ἔξησκει τὸ ἐπάγγελμά του. Η αὐτὴ διαφορὰ ὑπῆρχε καὶ εἰς τὸν φόρον τοῦ ἄλατος μεταξὺ τῶν ἐμπόρων τῶν διαφόρων τοποθεσιῶν.

Αἱ πρόσοδοι τοῦ βασιλείου τῆς Σαρδηνίας, προήχοντο τέλος ἀπὸ μερικὰ μονοπάλια. Ο Καβούρ ἀπεφάσισε νὰ διατηρήσῃ τὰ μονοπάλια ταῦτα,

μεταρρυθμίζων δσα ήδυναντο νὰ φέρουν ἀρκετὴν πρόσοδον και καταργῶν τὰ ὑπόλοιπα ὡς ἐμποδίζοντα τὴν ἀτομικὴν πρωτοβουλίαν.

Κατὰ τὸ 1851 ἡ κατανάλωσις τοῦ ἄλατος ἀνήρχετο εἰς 300.000 ἔκατοντάλιτρα περίπου, προϊόρχετο δὲ τὸ πλεῖστον ἐκ τῶν ἀλυκῶν τῆς Σαρδηνίας, τὰς δποίας ἔξεμεταλλεύετο τὸ Κράτος, εἴτε ἡγοράζετο ἐκ τῆς Γαλλίας ὅπως πωλήθῃ εἰς τιμὴν μονοπωλίου.

Ἀπὸ τοῦ 1851 ἥδη ὁ Καβούρης ἔζητησε νὰ ἀναθέσῃ εἰς ἑταῖριαν τὰς ἀλυκὰς τῆς Σαρδηνίας, ἀρκούμενος εἰς τὴν βαρεῖαν φορολογίαν τοῦ εἰσερχομένου εἰς τὸ Πεδεμόντιον ἄλατος. Ἡ ἔξαλεψις τοῦ μονοπωλίου θὰ ἐπέτρεπε τὴν ἐγκατάστασιν, παρὰ τὰς ἀλυκάς, ἔργοστασίων χημικῶν προϊόντων, τὰ δποία ἔχουν ὡς βάσιν τὸ χλώριον και τὴν σόδαν.

Αἱ ἀλυκαὶ τῆς Σαρδηνίας ἔξεχωρήθησαν οὕτω τὸ 1853 εἰς μίαν ἑταῖρίαν ἐκ τῆς δποίας τὸ Πεδεμόντιον πρὸς ἴκανοποίησιν τῶν ἀναγκῶν τῆς ἐσωτερικῆς καταναλώσεως ὥγροαζε κατ' ἔτος τὰς 300.000 πρὸς 1 φρ. 80 ἀντὶ 1.90 ὅπου ἐπλήρωνεν εἰς τὰς γαλλικὰς ἀλυκάς. Τὰ ἔξοδα τοῦ Κράτους ἐλαττωθέντα οὕτω κατὰ 30.000 φρ. ἐπέτρεψαν μίαν ἐλάττωσιν τῆς τιμῆς τῆς πωλήσεως τοῦ ἄλατος πρὸς ὅφελος τῶν καταναλωτῶν.

Ἡ παραχώρησις εἰς Ἰδιωτικὴν ἐπιχείρησιν τῶν ἀλυκῶν Cagliani ηὔξησε τὴν κατανάλωσιν ἀπὸ 300.000 εἰς 800.000 ἔκατόλιτρα τὸ 1857.

Τὸ 1855 κατηργήθη εἰς τὴν Σαρδηνίαν τὸ μονοπώλιον τῆς πωλήσεως τοῦ ἄλατος, τῶν εἰσπράξεων τούτου μόλις καλυπτουσῶν τὰ ἔξοδα.

Παρὰ τὸ μονοπώλιον τοῦτο ὁ Καβούρης διετήρησε τὸ τῆς πωλήσεως τῶν σφαιρῶν τοῦ κυνηγίου και τῶν καπνῶν, αἱ δποία ἀγοράζομεναι εἰς τὸ ἔξωτερικὸν και Ἰδίως εἰς τὴν Ὀλλανδίαν, ἐλάμβανον εἰς τὸ Τουρκίνον τὴν ἀναγκαίαν προετοιμασίαν διὰ τὴν ἐσωτερικὴν κατανάλωσιν.

Ἡ πρόσοδος τῶν καπνῶν ηὔξανε διαρκῶς και ἀπετέλει τὸν κυριότερον αἰλάδον προσόδου τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ Πεδεμόντιου, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τοῦ κατωτέρω πίνακος.

Έτος	1850	12.000.000	φράγκα
»	1851	12.500.000	»
»	1852	13.000.000	»
»	1853	13.500.000	»
»	1854	14.800.000	»
»	1855	16.000.000	»
»	1856	17.000.000	»

Αὗτὰ ἵσαν τὰ μόνα μονοπόλια τὰ δποία διετηρήθησαν. Τὰ λοιπά, ἥτοι ὅσα δὲν εἶχον ταμειακὸν χαρακτῆρα, ἀλλ' ἵσαν προνόμια μερικῶν κοινωνικῶν τάξεων, κατηργήθησαν τὸ 1857 (¹).

Τὸ σύνολον οὕτω τῆς φορολογικῆς νομοθεσίας τοῦ Καβούρη, παρου-

(1) Λόγος 29 Ἀπριλίου 1851, 23 Μαρτίου 1853, 23 Φεβρ. 29 Ἀπριλ. 23 και 24 Ιουλίου 1857. Βλ. ἐπίσης Αόγοι τόμ. V σελ. 215, τόμ. IX σελ. 329 και 358.

σιάζει τὸ τετραπλοῦν προτέρημα ἥτοι νὰ μὴ ἐμποδίζῃ τὴν παραγωγήν, νὰ ἀπαιτῇ δὲ λίγα ἔξοδα εἰσπράξεως, αὐξάνον συγχρόνως τὰς εἰσπράξεις τοῦ Θη-
σαυροφυλακίου καὶ ἐλαττώνον τὰ βάρη τῶν φρούριογουμένων.

Οἱ ἄμεσοι οὗτοι φόροι φέρονται εἰς μὲν τὸ Κράτος 27.000.000, εἰς δὲ
τὰς ἐπαρχίας καὶ κοινότητας 21.000.000 ἥτοι ἐν σύνθετοι 50.000.000 περίπου,
τὰ δὲ ἔξοδα τῆς εἰσπράξεως ἀνέρχονται εἰς 1.669.000 ἥτοι 3.5 ο)ο ἐπὶ τῶν
εἰσπράξεων.

Οἱ φόροι ἐπὶ τῶν κληρονομιῶν, τῶν μεταγραφῶν καὶ τοῦ χαρτοσύμιου
δίδουσιν 25.000.000, στοιχίουν δὲ μόνον 943.000 ἥτο 3.60 ο)ο τοῦ εἰσ-
πραττομένου ποσοῦ.

Ἡ τελωνειακὴ οὕτω καὶ αἱ οἰκονομικαὶ μεταρρυθμίσεις συνδέονται
μὲ τὰς ταμειακὰς τουαύτας. Ἀμφότεραι ἐρμηνεύονται ἀμοιβαίως. Τὸ γενικὸν
πρόγραμμα ποὺ ἐφήρμοσεν εἰς τὸ Πεδεμόντιον δὲ Καβούρ, περιέχει εἰς τὰς
κυριωτέρας του γραμματὰς τὸ σχέδιον τοῦ Turgot, τὸ δποῖον ὅμως δὲν κα-
τώρθωσε νὰ ἐφαρμόσῃ οὗτος εἰς τόσον δυσκόλους περιστάσεις.

4. ΤΑ ΔΑΝΕΙΑ

Ο Καβούρ ἐθεώρει τόσον τὴν ἀναγκαστικὴν κυκλοφορίαν ὅσον καὶ
τὸ ἀναγκαστικὸν δάνειον δὲ τι κείριστον. Τὸ ἀναγκαστικὸν δάνειον, ἔλεγεν δὲ
Καβούρ, ἀποδεικνύει ὅτι τὸ Κράτος δὲν καίρει πλέον οὐδεμιᾶς πίστεως. Διὰ
τοῦ ἀναγκαστικοῦ δανείου τὸ Κράτος κερδίζει βεβαίως τὰ ἔξοδα καὶ τὴν προ-
μήθειαν ποὺ δὲν ἐπλήρωνεν εἰς τοὺς τραπεζίτας, ἀναγκάζει ὅμως τὸν βιομή-
χανον καὶ τὸν ἐμπορον νὰ πέσῃ θῦμα τῶν τοκογλύφων ἐὰν δὲν ἔχῃ ἀμέσως
διαθέσιμα κεφάλαια ἢ ἐὰν ἔχῃ πάλιν, νὰ τὰ ἐκποιήσῃ ὑφιστάμενος ζημίαν
ἔστω καὶ προσωρινήν (¹). Τὰ κεφάλαια λοιπὸν ταῦτα ἀπομακρινόμενα τοῦ
προορισμοῦ των, ἐλαττοῦσιν εἰς μεγάλην κλίμακα τὸν ὅγκον τῶν κεφαλαίων
ἀναλόγως τῆς πραγματικῆς ἀξίας τῆς ἐπιβληθείσης θυσίας (²).

Ο Καβούρ ἀπέρριπτεν ἐπίσης τὴν ἀρχὴν τῆς δημιοπρασίας διὰ τὰ δά-
νεια. Τὸ σύστημα τοῦτο ἐν πρώτοις εἶνε δυνατὸν μόνον εἰς διμαλὰς περι-
στάσεις. Ἡ δημιοπρασία τότε μόνον δύναται νὰ ληφθῇ ὑπ’ ὅψιν ὅταν πρό-
κειται νὰ προκαλέσῃ πραγματικὸν συναγωνισμόν. Διὰ τὸ μικρὸν ὅμως Πεδε-
μόντιον δ συναγωνισμὸς οὗτος ἀποκλείεται, αἱ δὲ Τράπεζαι πρέπει νὰ ἔνω-
θῶσιν ἵνα γράψουν δλόκληρον τὸ ποσὸν τοῦ δανείου. Τὸ σύστημα τοῦτο
ἐφαρμοσθὲν ὑπὸ τοῦ Charles-Albert τὸ 1831 δὲν ἔφερε κανὲν ἀποτέλεσμα.

Ο Καβούρ δὲν παραδέχεται ὡσαύτως τὸ σύστημα τοῦ βουλευτοῦ
Moia, τὸ δποῖον συνίσταται εἰς τὸ ἀνοιγμα γενικῆς δημιοπρασίας ἐγγραφῆς
καὶ παραδοχὴν τῶν εὐνοϊκωτέρων προσφορῶν. Τὸ σύστημα τοῦτο εἶχε χρη-
σιμοποιήσῃ ἄλλοτε δ Pitt, διὸ τὸ πλέον σύμφωνον μὲ τὰ συμφέροντα τοῦ
Κράτους.

Οσον ἀφορᾷ τὴν φύσιν τῶν τίτλων, δὲ Καβούρ ἐνόμιζεν ὅτι αὗτη πρέ-

(1) Risorgimento 19 Ιουλίου 1848.

(2) > 16 Σεπτεμβρίου 1848.

πει νὰ είναι όσον τὸ δυνατὸν διάφορος ὥστε οἱ δανεισταὶ ἔχοντες μεγαλει-
τέραν ἔκλογὴν νὰ είναι περισσότεροι. Τὰ Κράτη ὥστε τὰ δποῖα ἔχουν ἥδη
σημαντικὸν χρέος πρέπει νὰ ζητῶσι διὰ τὰ νέα δάνεια των, τίτλους ὅλως
διαφόρου χαρακτῆρος (¹). Οἱ δύομιστικοὶ οὕτω τίτλοι, προτιμῶνται κατὰ
τὸν Καβούρη, ὑπὸ τῶν νομικῶν καὶ τῶν συνετῶν καὶ δειλῶν προσώπων.

Προκειμένου ὅμως νὰ συνάψῃ πανεὶς δάνειον ποῖον σύστημα νὰ προ-
τιμήσῃ; τὸν ὑψηλὸν τόκον καὶ εἰς τιμὴν πλησιάζουσαν τὸ ἀρτιον ἢ τὸν χα-
μηλὸν καὶ πολὺ κάτω τοῦ ἀρτίου;

Πρὸς λύσιν τοῦ ζητήματος τούτου ὁ Καβούρη κάμνει μίαν διάκρισιν.
“Ἡ ἔκδοσις εἰς ὑψηλὸν τόκον καὶ εἰς τὴν τιμὴν πλησιάζουσαν τὸ ἀρτιον γίνε-
ται πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ μέλλοντος, ἐνῷ ἡ δευτέρα, τὸν παρόντος κατόχου.
Οταν αἱ σημεριναὶ περιστάσεις εἶναι σοβαραὶ καὶ συναντῶνται δυσχέρειαι
πρὸς ἀποκατάστασιν τοῦ ισοζυγίου, αἱ ἀπόψεις τῆς παρούσης σιγμῆς πρέπει
νὰ ἐπιβληθοῦν ἐπὶ τῶν ἀπόφεων τοῦ μέλλοντος. Τὸ ἀντίθετον παρουσιάζε-
ται εἰς τὴν ἀντίστοιφον ὑπόθεσιν” (²).

Τὸ πρῶτον σύστημα πρέπει νὰ προτιμᾶται ἀφ’ ἑτέρου ὅταν ἀπευθυνό-
μεθα ἀπ’ εὐθείας εἰς τοὺς ἰδίους κεφαλαιούχους, ἐνῷ τὸ δεύτερον ὅταν
ἀπευθυνόμεθα εἰς τὰς μεγάλας Τραπέζας (³).

Ἐτερον χαρακτηριστικὸν τῶν δανείων τῶν Ηεδεμοντίου εἶναι ἡ μικρὰ
διάρκεια τῆς ἐγγραφῆς. Διὰ τῆς μακρᾶς διαρκείας ἐγγραφῆς, ἐπιτρέπεται
εἰς τοὺς συνετοὺς ὅπως ἐγγραφῶσι τὴν τελευταίαν σιγμήν. Εἰς μὴ διμαλὰς
ὅμως περιστάσεις πολὺ πιθανὸν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐγγραφῆς νὰ συμ-
βοῦν ἀνώμαλοι διακυμάνσεις εἰς τὸ χρηματιστήριον, αἱ δποῖαι νὰ ἐπιρρεά-
σουν κατὰ πολὺ τὴν ἐπιτυχίαν ἢ ἀποτυχίαν τοῦ δανείου. Εἰς μίαν ἐγγραφὴν
ἐπὶ πλέον ἡ δποία παρατείνεται ὑπὲρ τὸ δέον, ὅσοι ἔχουν συμφέρον ἐκ τῆς
ἀποτυχίας της, ἔχουν ὅλον τὸ καιρὸν ὅπως καταρτίσουν διαφόρους χρηματι-
στηριακοὺς συνδυασμοὺς διὰ τὴν πτῶσιν τῶν χρεωγράφων καὶ καταστήσουν
ἀδύνατον τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ δανείου (⁴), πρᾶγμα τὸν δποῖον δὲν συμβαίνει
ὅταν ἡ ἐγγραφὴ διαρκῇ ἐπὶ πάραδείγματι μίαν μόνον ἡμέραν.

6. ΤΑ ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΡΓΑ

Τῇ 10 Μαΐου 1842, ὁ Θιέρσος εἰς σχετικὴν ἐρώτησιν περὶ τῶν σιδη-
ροδρόμων εἰς τὴν Γαλλικὴν Βουλὴν ἔλεγε τὰ ἔξῆς:

«Οὐδέποτε συνεμερίσθην τὸν ἐνθουσιασμόν, ποὺ εἶχον μερικοὶ πρὸ
» δλίγων ἐτῶν ὅσον ἀφορῷ τοὺς σιδηροδρόμους.... Δὲν εἶμαι ἔξι ἐκείνων, οἱ
» δποῖοι νομίζουν ὅτι οἱ οιδηρόδρομοι θὰ προσφέρουν ἐν καιρῷ πολέμου
» τὰς ὑπηρεσίας, τὰς δποίας περιμένουν ἔξι αὐτῶν... Δὲν γνωρίζω ἐάν τις

(1) Λ ὁ γ οι Τόμ. Χ σελ. 220.

(2) Λόγος τῆς 11-12-13 Φεβρουαρίου 1853.

(3) Risorgimento 15 'Ιουλίου 1848.

(4) Λόγος τῆς 12 Φεβρουαρίου 1850.

» τὴν Γαλλίαν θὰ τοὺς χρησιμοποιήσουν οἱ ἔργάται, γνωρίζω ὅμως ὅτι οἱ » χωρικοί, οὐδέποτε θὰ κάμιουν χρῆσίν των».

Ο κόμης Καβούρδ εἶνε ἵσως διάσημος διάποιος προειδεῖ τὰς συνεπείας τῆς δι' ἀτμοῦ ἐλξεως.

— «Οἱ σιδηρόδρομοι, ἔγραφεν δὲ Καβούρδ τὸ 1840, θὰ προκαλέσουν ἐπάναστασιν εἰς τὸν κόσμον».

Τὴν 1 Μαΐου 1846 εἰς τὴν *Revue Nouvelle* ἐξειάζει τὸ πρόβλημα τῶν Ἰταλικῶν σιδηροδρόμων ποὺ τὸν ἀπησχόλει ἀπὸ μακροῦ χρόνου⁽¹⁾, προσπαθεῖ δὲ νὰ καθιούσῃ τὴν ἐπίδρασιν τῶν σιδηροδρόμων ἐπὶ τοῦ οἰκονομικοῦ μέλλοντος τῆς χώρας καὶ συνεπῶς καὶ ἐπὶ τοῦ πολιτικοῦ τοιούτου.

«Ἡ ἀτμομηχανή, ἔγραφε τότε δὲ Καβούρδ, εἶνε ἀνακάλυψις τὴν ὅποιαν » δύναται νὰ παραβάλῃ κανεὶς ὡς πρὸς τὰς συνεπείας της, μὲ τὴν τυπογραφίαν ἢ μᾶλλον μὲ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς Ἀμερικῆς».

«Τὰ ἡμικά ὄμως ἀποτελέσματα τῆς ἀνακαλύψεως ταύτης θὰ εἴναι » ἀκόμη μεγαλείτερα διὰ τὰ ἔθνη, τὰ διόπια καθυστέρησαν εἰς τὴν πρόσοδον » τῶν συγχρόνων κρατῶν. Διὰ τὰ ἔθνη ταῦτα οἱ σιδηρόδρομοι θὰ εἴναι » ἰσχυρὸν ὅπλον, τὸ διόπιον θὰ τοῖς ἐπιτρέψῃ νὰ νικήσουν τὰς δυνάμεις » ποὺ θὰ τὰ κρατοῦν εἰς τὴν ἀπασίαν παιδικὴν βιομηχανικὴν καὶ πολιτικὴν κατάστασιν».

Οἱ σιδηρόδρομοι ὥστε, κατὰ τὸν Καβούρδ, ἔχουν ὑλικάς καὶ ἡμικάς συνεπείας. Μεταφέροντες οὗτοι ἐντὸς ἐλαχίστου χρονικοῦ διαστήματος τὰ γεωργικὰ προϊόντα ἀπὸ τὸν τόπον τῆς παραγωγῆς εἰς τὸν τόπον τῆς κατανάλωσεως, ἐπιτρέπουν τὴν ταχείαν κατανάλωσιν καὶ τὴν ἐπικερδεστέραν παραγωγήν.

Ἡ ἐλάττωσις τῶν μεταφορικῶν ἐξόδων θὰ ἐπιτρέψῃ τὴν βιομηχανικὴν ἐκμετάλλευσιν τῆς πτώσεως τῶν ὑδάτων καὶ τὴν μειαφορὰν τῶν γονιμοποιῶν οὐσιῶν εἰς τὰ γεωργικὰ κέντρα, τὰ διόπια δὲν ἐξυπηρετοῦνται διὰ διωρύγων.

Ἐὰν ὑποθέσωμεν, ἔλεγεν δὲ Καβούρδ, διὰ τὸ 1856 τὸ ἀκάθαρτον προϊόν τῶν μεταφορῶν ἤτοι 32.000.000 φρ. ἀντὶ 16.000.000, ἀντιλαμβανόμεθα ἀμέσως ὅτι ἡ χώρα ἐξοικονόμησεν ἵσον ποσόν, τοῦ διόπιου ἐπωφελῆμη δὲ παραγωγός⁽²⁾.

— «Ἐκ τῆς οἰκονομίας τῶν μεταφορικῶν μέσων, ἔλεγεν δὲ Καβούρδ, ἐπωφελεῖται κυρίως δὲ παραγωγός»⁽³⁾.

(1) Ὁ Καβούρδ ἡθέλησε νὰ δημοσιεύσῃ τὴν μελέτην ταύτην ὑπὸ τὸν τίτλον «Περὶ τῶν σιδηροδρόμων ἐν Ἰταλίᾳ» εἰς τὴν «Ἐπιθεώρησιν τῶν Κάστρων τῶν Δύο Κόσμων».
Παρὰ τὴν ὑποστήριξιν ὄμως τῆς *Circourt*, τοῦ *Victor Cousin* καὶ τοῦ *Michel Chevalier*, δισμιπατριώτης τοῦ *Buloz* ἀντέστη εἰς τὴν δημοσίευσιν αὐτῆς.

(2) Κοινοβουλευτικὰ ἔργα ὑπὸ *Artom* καὶ *Blanc* σελ. 401.

(3) Κοινοβουλευτικὰ ἔργα ὑπὸ *Artom* καὶ *Blanc* σελ. 454.

Ἡ Ἰταλία, ὡς ἐκ τῆς θέσεώς της, εἶνε ἡ συντομωτέρα ὁδὸς μεταξὺ τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Εὐρώπης, τὸ δὲ διαμετακομιστικὸν ἐμπόριόν της εἶναι ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένον.

— «Ἐν ἐμπόρευμα, ποὺ διέρχεται μίαν χώραν, ἔλεγεν ὁ Καβούρ, πληγώνει ἔνα ἔλαφρὸν διαμετακομιστικὸν φόρον. Εἰδικὸς τοιοῦτος φόρος βεβαίως δὲν ὑπάρχει, χαρτοσημαίνονται ὅμως τὰ φορτωτικὰ ἔγγραφα, ἀπὸ τὰ ὅποια κερδίζει τὸ δημόσιον ταμεῖον, σύρονται συναλλαγματικά, συνάπτονται ἀσφαλιστήρια συμβόλαια, πράγματα τὰ ὅποια προσβάλλει ὁ φόρος. Αἱ συναλλαγαὶ αὗται φέρουν ἐν τέλει ἔνα εἰσόδημα, τὸ δποῖον αὐξάνει τὸ γενικὸν τοιοῦτον, ἐκ τοῦ δποῖου τὸ δημόσιον ταμεῖον ἔχει πάντα τοτε τὴν μερίδα του⁽¹⁾.»

Οσον ἀφορᾷ τὰ ἡθικὰ ἀποιελέσματα, ὁ Καβούρ ἔλεγε κατὰ τὸ 1846:

«Δικαιούμεθα νὰ θέσωμεν τὴν ἡθικὴν ἐπίδρασιν τῶν σιδηροδρόμων ὑπερίνω τῆς Ἰλικῆς τοιαύτης καὶ νὰ ἔστραμψεν τὴν ἐγκατάστασίν των εἰς τὴν χώραν μας ὡς τὸν προάγγελον ἐνὸς καλυτέρου μέλλοντος. Ἰδοὺ διατὶ τοὺς θεωροῦμεν ὡς μίαν τῶν κυριωτέρων ἐλπίδων τῆς πατρίδος μας»⁽²⁾.

Κατὰ τὸν Καβούρ οἱ Ιταλικοὶ σιδηρόδρομοι ἔπειπε νὰ συνεκρότουν τὰ κάτωθι τρία δίκτυα.

Τὸ Πεδεμόντιον, λαμβάνον ὡς ἀφετηρίαν τὴν γραμμὴν τῆς Ἀλεξανδρείας ἔπειπε νὰ κατασκευάσῃ τρεῖς γραμμὰς μὲ τέρμα τὴν Γένοναν, Τουρίνον καὶ Chambery διὰ τοῦ ὄρους Cenis. Ἐκ τοῦ Τουρίνου μία γραμμὴ διερχομένη διὰ τῶν πόλεων Verceil, Noßdorff καὶ Μιλάνου θὰ κατέληγεν εἰς τὴν Βενετίαν καὶ Βιέννην. Τρεῖς ἔτεραι διακλαδώσεις ἀναχωροῦσαι ἐκ τοῦ Μιλάνου θὰ ἔξετέλουν τὴν ὑπηρεσίαν Bergame, Mantoux καὶ Crémone. Τὸ Τουρίνον θὰ ἴνοῦτο μὲ τὴν Ἀγκώνην διὰ γραμμῆς, ἡ ὅποια θὰ διήρχετο διὰ τῶν πόλεων Πάρμη, Μοδένα καὶ Βολώνη καὶ ἡ ὅποια θὰ συνεπληροῦτο διὰ δευτερευούσων γραμμῶν ἐκ τοῦ Λιθόρουν εἰς τὴν Φλωρεντίαν μὲ διακλαδώσιν πρὸς τὴν Σιέννην, ἐκ τῆς Φλωρεντίας δὲ εἰς Βολώνην, Forlì, Lucque καὶ Rómην.

Ἐκ τοῦ σχεδίου τούτου, τὸ ὅποιον ἐπεφύλασσεν ὁ Καβούρ δι' ὅταν «θὰ ἔγινετο ὑπουργὸς τῆς Ἰταλίας» δὲν ἐπρόφθασε νὰ κατασκευάσῃ παρὰ μόνον τὸ τμῆμα τοῦ Πεδεμοντίου. Τὸ 1854 ἴνοιχθησαν αἱ γραμμαὶ τῆς Γενούης—Τουρίνου, Τουρίνον—Ἀλεξανδρείας—Noßdorff, Noßdorff—Αρώνης, Chambesy—Culoz, Amecy—Γενούης καὶ ὁ σιδηρόδρομος τοῦ Lückmanier. Ἐντὸς τῶν ἔξι ἐτῶν 1851—1857 κατεσκευάσθησαν 700.000 μ. σιδηροδρόμων ἥτοι περισσότερα ἀπὸ ὅσα τὸ Βέλγιον εἰς 22

(1) Λόγοι τόμ. VII σελ. 442.

(2) Revue Nouvelle 11 Μαρτίου 1846.

ζτη⁽¹⁾, τὸ προϊὸν τῶν δποίων ἀπὸ 11.000.000 τὸ 1855, ἀνῆλθεν εἰς 13.000.000 τὸ 1856⁽²⁾.

“Ολαι αἱ ἀνωτέρῳ γραμμαὶ ἀπέβλεπον εἰς τὴν ἔνωσιν τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς χώρας. Κατὰ τὸν Καβούρη «καλαὶ σιδηρόδρομικαὶ γραμμαὶ εἰναι δσαι τροφοδοτοῦνται μὲ τὴν ἐσωτερικὴν κίνησιν. Αἱ γραμμαὶ ποὺ δδηγοῦν εἰς τὴν μεθόριον οὐδεμίαν ἀξίαν ἔχουν. Βλέπετε τὴν γραμμὴν Στρασβούργου—γου—Bâle. Ο σιδηρόδρομος τοῦ Βορᾶ (τῆς Γαλλίας) ἀποτελεῖ ἔξαίρεσιν. Χωρὶς βεβαίως νὰ ὑπολογίζωμεν δτι δυνάμεθα νὰ εὑρωμεν κέντρα πλημυσμοῦ παραβαλλόμενα πρὸς τὸ Λονδῖνον, τοὺς Παρισίους καὶ τὸ Βέλγιον, πρέπει ἐν τούτοις νὰ προσθέσωμεν δτι ή γραμμὴ αὕτη διασχίζει τὰς πλουσιωτέρας καὶ πλέον κατωκημένας ἐπαρχίας τῆς Γαλλίας⁽³⁾. Τὸ πραγματικὸν εἰσόδημα τῶν σιδηροδρόμων ἀποτελοῦν αἱ ἐσωτερικαὶ σχέσεις καὶ αἱ μεταξὺ τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ Κράτους καὶ δχι τὸ διαμετακομιστικὸν ἐμπόριον»⁽⁴⁾.

«Αἱ μετὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ συγκοινωνίαι, ἔλεγεν δ Καβούρη, ἐλαχίστην ἐπίδρασιν ἔχουν ἐπὶ τῆς εὐημερίας τῶν σιδηροδρόμων»⁽⁵⁾.

Διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ σιδηροδρομικοῦ δικτύου δ Καβούρη μετεχειρίσθη τὰ πλέον διάφορα συστήματα, σύμφωνα μὲ τὰς περιστάσεις, τὰς ἐπαρχίας καὶ τὰ οἰκονομικὰ μέσα. “Οταν ἀνέλαβε τὴν ἀρχήν, τὸ Κράτος εἶχεν ἀρχίσῃ ἥδη τὴν γραμμὴν τῆς Γενούντης—Lac Majeure.

Διὰ τὴν κατασκευὴν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν διὰ λησμὸν τοῦ Κράτους, δ Καβούρη προετίμα τὸ σύστημα συμβάσεως à prix fixe, ἀφήνων εἰς τὸν ἐπιχειρηματίαν τὴν φροντίδα τῶν προκαταρκτικῶν μελετῶν καὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἐφαρμοσμένων⁽⁶⁾. Ἐνίστε ὅμως λαμβάνων ὑπ’ ὄψιν τὴν οἰκονομικὴν καταστασιν τῆς χώρας, ἀπεῖχε τοῦ συστήματος τούτου ἵνα παραδεχθῇ τὴν κατασκευὴν ὑπὸ τοῦ Κράτους, τὸ δποίον ἀργότερον ἐπεφυλάσσοετο νὰ παραχωρήσῃ τὴν γραμμὴν εἰς μίαν ἑταρίαν.

“Η γραμμὴ Τουρινοῦ—Νοβάρου κατεσκευάσθη ὑπὸ μᾶς ἑταρίας.

Ἐκ τῶν 32.000 μετοχῶν ἀπαραιτήτων διὰ τὸν σχηματισμὸν τοῦ Κεφαλαίου, τὸ Κράτος ἐλάμβανεν 8.000, διάφορα νομικὰ πρόσωπα ἐτέρας 8.000, αἱ δὲ ὑπόλοιποι 16.000 ἔπειπε νὰ διανεμηθῶσι μεταξὺ τοῦ ἐπιχειρηματίου καὶ τοῦ κοινοῦ. Ο συνδυασμὸς οὗτος δ ὅποιος ἐγένετο ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν περιστάσεων, ἥτο, κατὰ τὸν Καβούρη, δ χείριστος ὅλων⁽⁷⁾.

“Οταν πράγματι μία ἑταρία ἐκδίδει μετοχάς, αὗται λαμβάνονται ἀπὸ

(1) Λόγος τῆς 19 Μαΐου 1851, 24 Απριλ. 1852 (Λόγοι τόμ. IX σελ. 349).

(2) Λόγοι τόμ. X σελ. 186

(3) Νέας ἀνέκδοτοι ἐπιστολαί: (δημοσιευθεῖσαι ὑπὸ A. Bert) ἐπιστολὴ 28 Οκτωβρίου 1845.

(4) Λόγοι τόμ. I σελ. 354.

(5) Νέας ἀνέκδοτοι ἐπιστολαί: ἐπιστολὴ 28 Δεκεμβρ. 1846.

(6) Λόγοι τόμ. III σελ. 215.

(7) Λόγοι τόμ. VIII σελ. 318.

τοὺς κερδοσκόπους, οἱ δποῖοι εἶναι ἐλεύθεροι νὰ περιμένουν τὴν κατάλληλον στιγμὴν διὰ νὰ τὰς πωλήσουν εἰς ὅσους θέλουν νὰ τὰς κρατήσουν, ἐνῷ τὸ Κράτος τὰς μεταπωλεῖ ὅταν ἔχει ἀνάγκην χρημάτων χωρὶς νὰ λαμβάνῃ ὥπ' ὅψιν τὰς περιστάσεις. Τὸ ποσὸν ὅμεν τῶν μετοχῶν, τὰς δποίας λαμβάνει τὸ Κράτος, βαρύνει πολὺ ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς και ἀπομακρύνει τοὺς κερδοσκόπους, οἱ δποῖοι φοβοῦνται μήπως δὲν ἐπέλθει ὁ ὑψωμός, λόγῳ τῆς ποσότητος τῶν μετοχῶν, αἱ δποίαι δύνανται νὰ πωληθῶσιν εἰς οἰανδήποτε στιγμήν.

Τὸ δίκτυον τῆς Σαβοΐας και Ἰδίως ἡ γραμμὴ Βίκτωρ Ἐμμανουὴλ (γραμμὴ Culoz—Μοδάνης) κατεσκευάσθη διὰ συμβάσεως à garantie d'intérêt.

Ἡ ἐγγύησις αὕτη δίδει γενικῶς εἰς τὰς μετοχὰς τὴν μορφὴν τίτλου τοῦ δημοσίου, ἡ δὲ ἑταῖρία διὰ τοῦ συστήματος τούτου συμμετέχει εἰς τὴν πίστιν τοῦ Κράτους (¹). Ἡ ἐγγύησις αὕτη δικαιολογεῖται και ὅταν ἀκόμη ἡ γραμμὴ αὐξήσῃ τὸν ἀριθμὸν τῶν συναλλαγῶν και συνεπῶς τὸν γενικὸν πλοῦτον και τὴν ἀπόδοσιν τῶν φόρων. Τὸ Κράτος λαμβάνει ἀπὸ τῆς μιᾶς χειρὸς ὅτι δίδει διὰ τῆς ἄλλης (²).

Ἡ γραμμὴ Νοβάρου—Lac—Majeure κατεσκευάσθη δι᾽ ἐπιχορηγήσεως ἀναλόγου πρὸς τὰς δυσκολίας τῆς ἐπιχειρήσεως και τὴν χρησιμότητα τὴν δποίαν ἡ γραμμὴ αὕτη θὰ παρεῖχεν εἰς τὸ Κράτος, τὸ δποῖον ὑπέσιη τὴν θυσίαν.

Ἡ σήραξ τέλος τοῦ ὕδους Cenis κατεσκευάσθη ὑπὸ τοῦ Κράτους, τὸ δποῖον ἔξεδωκε φάντα 1.000.000 φρ. 5 ο]. Μόλις δμως ἡ γραμμὴ κατεσκευάσθη παρεδόθη εἰς τὴν ἐιαρίαν «Βίκτωρ Ἐμμανουὴλ», ἡ δποία κατέβαλεν εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον τὸ ποσὸν τῶν 20.000.000 φρ. ἀναλόγως τῆς προόδου τῶν ἐργασιῶν (³).

Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο τὸ Πεδεμόντιον ἔξιώδευσεν ἐπὶ πλέον 2.686.000 φρ. διὰ τὰς δχνδσεις τοῦ Casal, 1.500.000 διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ ναυστάθμου Spezzia, 4.000.000 δι᾽ ὅδοὺς εἰς τὴν κομητείαν τῆς Νικαίας (⁴), ἀνεδιωγάνωσεν εἰς εὐρεῖαν κλίμακα τὰς θερμολογικὰς ἐγκαταστάσεις τοῦ Aix-les Bains (⁵), κατεσκεύασε τὰς δεξαμενὰς και ἀποθήκας τοῦ λιμένος τῆς Γενούης ἐπὶ τῶν σχεδίων τοῦ Ἀγγλου μηχανικοῦ Rantel (⁶).

Μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τὸ συνεταιριστικὸν πνεῦμα δὲν ἐφημούζετο εἰς τὰς ναυτικὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Γενούης, ἀνεπτύσσετο δὲ βραδύτερον ἡ εἰς τὸ Τουρίνον.

(1) Νέαι ἀνέκδοτοι ἐπιστολαί ἐπιστολὴ 16 Ἰουλίου 1844.

(2) Λόγος τῆς 14 Ἰουνίου 1851.

(3) Λόγος τῆς 25 και 27 Ἰουνίου 1857.

(4) Λόγος τῆς 17 Μαρτίου 1853 και 11 Μαΐου 1858.

(5) Λόγοι τόμ. XI σελ. 537.

(6) Νέαι ἀνέκδοτοι ἐπιστολαί, 15 Ἰουλίου 1851, 13 Σεπτ. 1852, λόγος 29 Ἀπριλίου και 6 Μαΐου 1857.

— «Ολα τὰ στοιχεῖα τοῦ πλούτου, ἔλεγεν δὲ Καβούρ, ἐνεογοῦν ἔχων
» φιστὰ εἰς τὴν Γένονταν, τὸ δὲ ἐμπόριον τῆς εἶνε ἀποτέλεσμα ἀτομικῶν
» προσπαθειῶν» (¹).

Ο Καβούρ ἀπεφάσισε νὰ θεραπεύσῃ τὸ κακὸν τοῦτο ἐνθαρρύνων τὴν
ἴδρυσιν ἀτμοπλοϊκῶν ἑταιριῶν διὰ χορηγημάτων. Καὶ ἡ μὲν ἀτμήρης ναυ-
τιλίας τῆς Γενούντης ἤδυνατο νὰ παλαίσῃ μὲ τὰς ξένας τοιαύτας, ἡ δὲ ἀτμοῦ
ὅμως ἡ προωρισμένη διὰ τὴν μεταφορὰν ἐμπορευμάτων μεγάλης ἀξίας καὶ
μικροῦ ὅγκου ἦτο ἀκόμη εἰς ἐμβρυώδη κατάστασιν (²). Αἱ προσπάθειαι ὅθεν
τοῦ Καβούρ ἐστράφησαν πρὸς τὸ μέρος τοῦτο.

Ἡ ἑταιρία Rubattino τῆς Γενούντης, ἔλαβεν ἐκ μέρους τοῦ Κράτους,
τὸ ὅποιον εἶχε τὸ δικαίωμα τῆς ἐπανακτήσεως ἐν περιπτώσει πολέμου, δύο
φρεγάτας, μὲ τὰς ὅποιας, δυνάμει ἐτησίας ἐπιχορηγήσεως 60.000 φρ. ἀνε-
λάμβανε τὴν ταχυδρομικὴν ὑπηρεσίαν μεταξὺ τῆς Μεσογείου, Σαρδηνίας καὶ Τύ-
νιδος.

Ο Καβούρ ὅμως ἥθελε νὰ ἔξασφαλίσῃ εἰς τὸ Πεδεμόντιον τὸ διαμε-
τακομιστικὸν ἐμπόριον ἐμπορευμάτων καὶ ἀτόμων μεταξὺ τῆς Μεσογείου,
τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς.

Τὸ ἔργον τοῦτο ἀνέλαβεν ἡ Υπερατλαντικὴ Ἐταιρία τῆς Γενούντης
ἴδρυθεντα τὸ 1853. Τὰ κεφάλαια τοῦ Πεδεμοντίου ἀντιπροσωπεύθησαν εἰς
τὸ Διοικητ. Συμβούλιον τῆς ἐν λόγῳ ἑταιρίας παρὰ τὰ κεφάλαια τῆς Γε-
νούντης, ἡ δὲ πόλις τοῦ Τουρίνου ἐνεγράφη εἰς αὐτὰ διὰ 4000 μετοχάς. Τὸ
Κράτος παρεχώρησεν εἰς τὴν ἐν λόγῳ ἑταιρίαν ἐπιχορηγήσιν ἔξ
600.000 φρ. προωρισμένην διὰ τὴν ἀποζημίωσιν ἀπωλειῶν, αἱ δόποιαι τυχὸν
ἢ προήρχοντο ἐκ τῶν ταχέων καὶ τακτικῶν ἀναχωρήσεων εἰς τὰς ὅποιας
ὑπερχρεοῦτο αὕτη, ἀπαραιτήτων δὲ διὰ τὴν λειτουργίαν τῆς ταχυδρομικῆς
ὑπηρεσίας.

Ἡ μετὰ τῆς Υπερατλαντικῆς Ἐταιρίας σύμβασις τοῦ 1853, ἀνενεώθη
τὸ 1856 καὶ 1857, ἀνευ τῆς γραμμῆς τῆς B. Ἀμερικῆς, ὡς μὴ δυναμένης
νὰ ὑποστῇ τὸν ἀνταγωνισμὸν τῶν γαλλικῶν καὶ ἀγγλικῶν τοιούτων (³), διότι
τὸ ἐμπόριον τῆς μετάξης, τὸ δόποιον ἦτο τὸ μόνον τοῦ Πεδεμοντίου μὲ τὰς
Hv. Πολιτείας ἦτο ἀνεπαρκὲς διὰ τὴν ἵκανοποιήσιν τῶν ναύλων.

Ἡ γραμμὴ τῆς N. Ἀμερικῆς ἦτο τούναντίον ἀρκετὰ ἵκανοποιητική.
Μεγάλη ναυτικὴ κίνησις ἀνεπτύχθη ἰδίως μὲ τὴν περιφέρειαν τοῦ La Plata
ὅπου ενδισκοντο ἀποκίαι ἵταλον μεταναστῶν ἀποστέλλουσαι κατ' ἓτος εἰς
τὴν πατρίδα των περὶ τὰ 2.000.000 οἰκονομιῶν. Τὸ Πεδεμόντιον ἐστελλεν
ἔκει ὄντας, ξηρούς καρπούς, μάρμαρα, ἐλάτιβανε δὲ ὡς ἀντάλλαγμα δέο-
ματα, μαλλίον καὶ λίπος. Ἡ Βραζιλία προσέφερεν ἐπίσης μαλλίον καὶ ζάκ-
χαριν, ἔκαστον δὲ ταξείδιον προσεκόμιζε κατὰ μέσον ὅρον περὶ τὰ 30.000

(1) Λόγος 2 Ιουλίου 1853.

(2) Λόγος 1 τόμ. VII σελ. 427.

(3) Λόγος τῆς 11 Ιουλίου 1857.

φρ. (!). Ἐκ τῶν μικρῶν τούτων ἀποτελεσμάτων δυνάμεθα νὰ ἀναγνωρίσωμεν διὰ ἡ ἐμπισφικὴ εὐημερία τῆς Γενούης χρονολογεῖται ἀπὸ τῆς ὑπουργίας τοῦ κόμητος Καβούρη.

7. Η ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Ἄρκειδὸν μέρος τοῦ βίου του διῆλθεν, ὃς εἶδομεν, διὰ Καβούρη εἰς τὴν διεύθυνσιν τῶν ἀπεράντων ἔκτασεων τῆς οἰκογενείας του καὶ τοῦ ἀγροκτήματος Grinzane, τὸ δόπιον εἶχεν ἀγοράση πρὸς σχηματισμὸν ἀτομικῆς περιουσίας. Δὲν νομίζουμεν διὸν ὃς ἀνευ ἐνδιαφέροντος νὰ καταστήσωμεν γνωστὰς τὰς περὶ ἀγροικῆς οἰκονομίας ἀρχὰς του, καὶ τὰς δόπιας προσεπάθησε νὰ μεταδώῃ εἰς τοὺς συμπατριώτας του.

Ἐν πρώτοις, κατὰ τὸν Καβούρη, ἡ γεωργία εἶναι ἐπιστήμη.

«Χάρις εἰς τὰς πολλὰς ἐργασίας ποὺ ἐγένοντο ἀπὸ ἑνὸς ἔτους, λέγει διὰ Καβούρη, ἡ καλλιέργεια τῆς γῆς δὲν εἶνε ἀπλὴ ἐμπειρικὴ τέχνη. Εἶνε ἀλητή θῆς ἐπιστήμη τῆς δόπιας αἱ ἐφαρμογαὶ μεταβάλλονται, βεβαίως, ἀδιακόπια πως καὶ ἡ δόπια ἐν τούτοις ὑπόκειται εἰς σταθεροὺς καὶ γενικοὺς νόμους» (²).

“Οπως δόμως εἰς κάθε ἐπιστήμην οὕτω καὶ εἰς τὴν γεωργίαν πρέπει νὰ βαδίζῃ κανεὶς «ἀπὸ τὸ γνωστὸν εἰς τὸ ἄγνωστον», νὰ ἐγκλιματισθῇ μὲ τὸ ἔδαφος, τὸν πληθυσμόν, νὰ γνωρίσῃ τὰς πηγὰς καὶ τὰς ἀγορὰς καταναλώσεως τῆς χώρας.

“Ετερος δόμος ἐπιτυχίας τῶν ἀγροτικῶν ἐκμεταλλεύσεων συνίσταται, κατὰ τὸν Καβούρη, εἰς τὴν αὐτοπρόσωπον διεύθυνσιν τοῦ καλλιεργούμενου ἔδαφους.

—«Εἰς τὴν γεωργίαν, λέγει διὰ Καβούρη, μόνον [αἱ αὐτοπρόσωπως ἐπιβλεπόμεναι ἐπιχειρήσεις εἶναι καλαί» (³), «αἱ γεωργικαὶ δόμεν ἐπιχειρήσεις δὲν συμβιβάζονται μὲ τὰς ἀνωνύμους ἐταιρίας» (⁴).

Τὸ χείριστον δόμως σύστημα γεωργικῆς ἐκμεταλλεύσεως εἶναι, κατὰ τὸν Καβούρη, ἡ ἐκμετάλλευσις ὑπὸ μικρῶν μισθωτῶν, οἱ δόπιοι στερούμενοι δεξιότητος καὶ στοργῆς πρὸς τὸ ἔδαφος, δὲν ἔχουν οὔτε τὸν ζῆλον ποὺ ἔμπνει τὸ αἰσθημα τῆς ιδιοκτησίας, οὔτε τὸ ἀπαραίτητον κεφάλαιον διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τελειοποιήσεων καὶ προκαταβολῶν ποὺ ἀπαιτεῖ ἡ καλλιέργεια, οὔτε καὶ δύνανται νὰ ἐφαρμόσουν τὴν κατανομὴν τῆς ἐργασίας.

“Ολοὶ δόμως οἱ ἀνωτέρω δόμοι ἐπιτυχίας, διέπονται ὑπὸ γενικωτέρου τοιούτου, ἥτοι τῆς τιμῆς τοῦ ἔδαφους, ἡ δόπια δὲν δύναται νὰ εἴνε δυσανάλογος μὲ τὴν πρόσοδον τῶν βιομηχανικῶν κεφαλαίων.

(1) Λόγος τῆς 23 καὶ 24 Μαΐου 1856.

(2) Τὰ χωρία τοῦ παρόντος κεφαλαίου ἐλάβομεν ἀπὸ τὸ δημοσιευθὲν εἰς τὴν *Revue Universelle* τῆς Γενεύης (Σεπτ. 1843) ἀρθρὸν τοῦ Καβούρη «Ἐπὶ τοῦ ἀγρονομικοῦ ταξιδίου εἰς τὴν Γαλλίαν τοῦ Lullin de Chateauvieux».

(3) Ανέκδοτοι Ἐπιστολαὶ τόμ. I. σελ. 375.

(4) Νέαι Ἀνέκδοτοι Ἐπιστολαὶ ἐπιστολὴ 6 Ιουνίου 1856.

Κατὰ τὸ ἀρκετὸν διάστημα τῆς κερδοσκοπίας του ἐπὶ τῶν σιτηρῶν, δικαιούσης παρετήρησεν διὰ εἰς τὸ ἔμπόριον τοῦτο ἡ τιμὴ ἦν καὶ καθησυχεῖτο σύμφωνα μὲ τὸν νόμον τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζητήσεως ἀπεῖχεν ὅμως πολὺ ἀπὸ τοῦ νὰ καθορίζηται μὲ τὴν μαθηματικὴν ἀκρίβειαν ποὺ δίδουν οἱ ἀρχαιφνεῖς κλασσικοὶ οἰκονομολόγοι εἰς τὸν νόμον τοῦτον.

«Ἡ ἔστω καὶ ἐσφαλμένη οὕτω γνώμη τῶν πραγματικῶν ἀναγκῶν τὴν » διοίαν σχηματίζουν οἱ ἀγορασταὶ καὶ πωληταί, ἐπιδρᾶ ἐπὶ τῆς τιμῆς, ἐξ » ἵσου καὶ αὐταὶ αἱ ἀνάγκαι, κατὰ τὸν Καβούρα»⁽¹⁾.

Ἐὰν μίαν κακὴν συγκομιδὴν, λέγει δικαιούρος, ἀκολουθήσῃ ἑτέρᾳ καλή, ἐπέρχεται τότε μία πτῶσις τὴν διοίαν προκαλεῖ διφθορία τῆς παραγωγῆς. Η πτῶσις ὅμως αὗτη εἶναι ἐπὶ πλέον ἢ ἀνάλογος μὲ τὴν παραγωγήν, διότι ἀρκετοὶ γεωργοὶ ἀναγκάζονται νὰ πωλῶσι τὰ προϊόντα ἵνα πληρώσουν τὰ χρέα ποὺ συνηφαν κατὰ τὰ ἔτη τῆς δυστυχίας⁽²⁾.

Ἡ κακὴ συγκομιδὴ ἀφ' ἑτέρου προκαλεῖ ὑψωμόν τῶν τιμῶν. Ο ὑψωμός ὅμως διοίας μετριάζεται ἐὰν διφθορία προϊόντων τὰ διοία δύνανται νὰ ὑποκαταστήσουν τὸ μὴ παραχθὲν προϊόν δὲν εἶναι ἐξ ἵσου κακὴ καὶ ἐφ' ὅσον τὰ προϊόντα ταῦτα δύνανται νὰ ἴκανοποιήσουν τὰς αὐτὰς σχεδὸν ἀνάγκας καὶ τὸ ἐν λόγῳ προϊόν⁽³⁾. Πρόκειται ἐνταῦθα δις βλέπομεν περὶ τοῦ γνωστοῦ εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἐπιστήμην «νόμοι οι νόμοι ποναταστάσεως» (lo i d e substitution).

Ἡ τιμὴ τοῦ σίτου καθορίζεται ἐπὶ πλέον καὶ ἐν τῆς παλαιᾶς παρακαταθήκης, διοία δύνανται νὰ φιμῇ εἰς τὴν ἀγορὰν ἢ ἐν τῆς ἀνάγκης καταναλώσεως σίτων μὴ δυναμένων νὰ διαιτηθῶσιν⁽⁴⁾.

Ολα ὅμως τὰ ζητήματα ταῦτα, παρὰ τὸ ἐνδιαφέρον των, ἐξαφανίζονται πρὸ τῶν ἡμικῶν συνεπειῶν τῶν διαφόρων συστημάτων ἀγροτικῆς οἰκονομίας. Άλλοτε ἔβλεπε τις, λέγει δικαιούρος, καλλιέργεια καὶ διοίκησις τῶν ἐδαφῶν νὰ εἶναι ἐγκαταλελειμμέναι εἰς τὴν ζωτικήν ἀμαθῶν ἀνθρώπων δὲ κάτοιχος τοῦ ἐδάφους νὰ ενδίσκεται μακράν τοῦ καλλιεργητοῦ καὶ οὐδεὶς ἡθικὸς δεσμὸς νὰ ὑπάρχῃ μεταξὺ τῶν τάξεων.

Απὸ ἀρκετοῦ ὅμως χρόνου ἡ γεωργία κατέστη τὸ καταφύγιον ὅλων ἡτοιμένων κομμάτων. Αἱ ἀνεπτυγμέναι τάξεις ποὺ ἀποτυγχάνουν εἰς τὴν πολιτικὴν δύνανται, ἐρχόμεναι εἰς συνάφειαν μὲ τοὺς χωρικούς, νὰ ἐπανακτήσουν μέρος τῆς ἐπιρροῆς, τὴν διοίαν ἀπώλεσαν. Αντικαμιστῶντες οὕτω τοὺς ὑλικοὺς δεσμούς, οἱ διοίοι συνεκφάτουν τὴν φεουδαλικὴν κοινωνίαν, θὰ ἀποκτήσουν κάποιαν βαρύτητα, διοία θὰ παγιώσῃ τὴν κοινωνικὴν τάξιν καὶ θὰ ἀπομακρύνῃ τοὺς κινδύνους τοῦ ἐπαναστατοῦ πνεύματος.

(1) Νέαι Ἀνέκδοτοι Ἐπιστολαὶ ἐπιστολὴ Ιουνίου 1837 ἀνευ ἡμερομηνίας.

(2) > > > > 25 Φεβρουαρίου 1847.

(3) > > > > 21 Απριλίου 1847.

(4) > > > > 17 Οκτωβρ. 1841 καὶ 10 Σεπ. 1837.

Τὸ 1858 δὲ κόμης Καβούρῳ φίπτων ἐν βλέμμα πρὸς τὰ δπίσω, παρετήρει ὅτι αἱ μεταφυσικά του, τὰς δποίας ἀνεπτύξαμεν ἀνιψέρω, εἶχον ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἐλάτιτωσιν τοῦ κόστου τοῦ βίου, τὴν ἐλάτιτωσιν τῆς τιμῆς τῶν μέσων ἐργασίας, τὴν μεγάλην ἀνάπτυξιν τῆς ἀποταμεύσεως, τοῦ ἐθνικοῦ κεφαλαίου καὶ τῶν διαφόρων βιομηχανιῶν.

Ἡ αὔξησις τῶν κεφαλαίων ἦτο ἔκτακτος ταχεῖα. Αἱ καταθέσεις εἰς τὸ ταμευτήριον τοῦ Τουρίνου ηὔξανον κατὰ 400—500.000 φρ. ἐτησίως, εἰς τοόπον ὥστε τὸ 1859 δὲν ἦτο πλέον ἀνάγκη νὰ καταφύγῃ εἰς τὸ ἔνον κεφαλαίον διὰ τὴν ἐξεύρεσιν τῶν 50 ἑισα. φράγκων ἀπαραιτήτων διὰ τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Αὐστρίας.

Ἐφαρμόζονταν οὕτω τὸ οἰκονομικόν του πρόγραμμα, ὁ Καβούρῳ κατώρθωσε νὰ δώσῃ εἰς τὸ Πεδεμόντιον θέσιν τόσον ἐναντὶ τῆς Ἰταλίας ὃσον καὶ τῆς λοιπῆς Εὐρώπης δυσανάλογον μὲ τὴν ἔκτισίν του, κυβέρνησιν σταθερὰν καὶ μόνην ἵκανην πρὸς τὴν δποίαν νὰ στραφῶσι τὰ βλέμματα ὅλων τῶν Ἰταλῶν ὅταν ἐξερράγη ἡ προβλεπομένη κρίσις, διὰ τὸν σήμιατισμὸν τῆς συγχρόνου Ἰταλίας.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Ο Κάμηλος Benso κόμης Καβούρῳ ἐγεννήθη εἰς Τουρίνον τῇ 10 Αὐγούστου 1810, τῇ 1 Μαΐου 1820 εἰσῆλθεν εἰς τὴν Στρ. Ἀκαδημίαν, τῇ 27 Απριλίου 1824 ὀνομάσθη cadet, τῇ δὲ 9 Ιουλίου τοῦ ἴδιου ἔτους page τοῦ πρίγκιπος de Carignan. Τῇ 30 Ιουλίου 1826 προσήχθη εἰς ἀνθυπασπιστὴν τοῦ Μηχανικοῦ, τῇ 29 Μαρτίου 1830 προσελήφθη εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ Μηχανικοῦ τῆς Γενούης, ἐξ ἣς παρηγήθη τῇ 12 Νοεμβρίου 1831. Τῇ 12 Δεκεμβρίου 1836 διωρίσθη μέλος τῆς Ἀνωτάτης Ἐπιτροπῆς τῆς Στατιστικῆς, τὸ 1842 συμμετέσχεν εἰς τὴν ἰδρυσιν τῆς Γεωργικῆς Ἐταιρίας, τῆς δποίας διωρίσθη μέλος τῇ 27 Απριλίου 1843. Τῇ 15 Δεκεμβρίου 1847 ἡρχισεν ἐκδίδων τὴν ἐφημερίδα «Risorgimento». Τῇ 26 Ιουνίου 1848, 15 Ιουλίου καὶ 10 Δεκεμβρίου 1849 ἐξελέγη βουλευτὴς Τουρίνου (ἀλέιταιχεν εἰς τὰς ἐκλογὰς τῆς 22 Ιανουαρίου 1849). Τῇ 19 Απριλίου 1851 ἐγινεν Ὅπουργὸς τῆς Γεωργίας, τοῦ Ἐμπορίου καὶ τῶν Οἰκονομικῶν. Τῇ 14 Μαΐου 1852 παρηγήθη, ἵνα τῇ 14 Μαΐου τοῦ ἴδιου ἔτους ἀναλάβῃ τὴν πρωθυπουργίαν, καὶ τὸ Ὅπ. τῶν Οἰκονομικῶν, τῇ δὲ 10 Ιανουαρίου τοῦ ἐπομένου ἔτους καὶ τὸ Ὅπ. τῶν Ἐξωτερικῶν. Τῇ 13 Ιανουαρίου 1858 ἀνέλαβε τὴν πρωθυπουργίαν, τὸ Ὅπ. τῶν Ἐσωτερικῶν, καὶ Ὅπ. τῶν Στρατιωτικῶν. Τῇ 12 Ιουλίου τοῦ ἴδιου ἔτους παρηγήθη, τῇ δὲ 20 Ιουλίου 1860 ἀνέλαβεν ἐκ νέου τὴν πρωθυπουργίαν τὸ Ὅπ. τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ Ὅπ. τῶν Στρατιωτικῶν. Απέθανε τῇ 6η Ιουνίου 1861.

Ο Καβούρῳ ὥστε διηγήθη τὰ οἰκονομικὰ τοῦ Πεδεμοντίου ἐπὶ 6 ἔτη, 9 μῆνας καὶ 14 ἡμέρας, διετέλεσε δὲ Ὅπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν ἐπὶ 2 ἔτη 9 μῆνας καὶ 11 ἡμέρας.